

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑ ΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΙΗ' | ΑΘΗΝΑΙ, ΑΓΙΑΣ ΦΙΛΟΘΕΗΣ 19 | 15 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1969 | ΑΡΙΘ. 8

ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ ΠΑΤΕΡΩΝ

ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΡΩΜΗΣ

ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ Α'

ιδ'. 'Ιστορικαὶ μαρτυρίαι.

Τέλος ἡ ἐπιστολὴ προσφέρει, ὡς ἀρχαιοτάτη πηγὴ, σπουδαιοτάτας εἰδήσεις καὶ πληροφορίας περὶ ἐξαιρετικῶν τινῶν γεγονότων τῆς ἀρχαιοτάτης Ἱστορίας τῆς Ἐκκλησίας. Μεγίστης σπουδαιότητος εἶναι αἱ εἰδήσεις περὶ τῶν κορυφαίων ἀποστόλων, ὡς καὶ αἱ περὶ τῶν δύο πρώτων ἐν Ρώμῃ διωγμῶν κατὰ τῶν χριστιανῶν εἰδήσεις. Ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ τοῦ Ἰωάννου 21,18 ὁ Κύριος προλέγει τῷ Πέτρῳ τὸν μαρτυρικὸν θάνατον, ὃν θὰ ὑποστῆ καὶ δι' οὗ θὰ δοξάσῃ τὸν Θεόν: «Ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ὅτε ἦς νεώτερος, ἐζώνωντες σεαυτὸν καὶ περιεπάτεις ὅπου ἤθελες· ὅταν δὲ γηράσῃς, ἐκτενεῖς τὰς χεῖράς σου, καὶ ἄλλος σε ζώσει καὶ οἶσει ὅπου οὐ θέλεις. Τοῦτο δὲ εἶπεν σημαίνων ποίῳ θανάτῳ δοξάσει τὸν Θεόν». Ἐν τῇ ἐπιστολῇ Κλήμεντος ἔχομεν τὴν ἀρχαιότεραν φιλολογικὴν μαρτυρίαν περὶ τοῦ μαρτυρικοῦ θανάτου τῶν κορυφαίων ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου (5,4-7), τῆς ἀποδιδομένης ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας λατρευτικῆς τιμῆς εἰς αὐτούς, ὡς καὶ περὶ πέμπτῃς πιθανῶς ὁδοιπορίας τοῦ Παύλου μέχρις Ἰσπανίας (5,7). Ὅτι οἱ κορυφαῖοι ἀποστολοὶ ἐμαρτύρησαν ἐν Ρώμῃ, δὲν λέγεται βεβαίως σαφῶς καὶ ρητῶς ἐν τούτοις ὁ μὲν θάνατος τοῦ Παύλου ἐν Ρώμῃ ἠμφεσβητήθη σοβαρῶς, ὁ δὲ θάνατος τοῦ Πέτρου τίθεται ὑπὸ τοῦ συντάκτου τῆς ἐπιστολῆς ἐν συσχετισμῷ πρὸς τὸν θάνατον τοῦ Παύλου κατὰ τὸν διωγμὸν τοῦ Νέρωνος. Ἡ φράσις: «ὑπόδειγμα κάλλιστον ἐγένοντο

— δηλ. οἱ δύο κορυφαῖοι ἀπόστολοι — ἐν ἡ μ ἴ ν » (6,1) ὑπεμφάνει ὡς τόπον τοῦ θανάτου (μαρτυρίου;) ἀμφοτέρων ἐν Ρ ὠ μ η²⁰. Περὶ δὲ τοῦ διωγμοῦ ἐπὶ Νέρωνος (54-68 μ.Χ.) ἀξιολογὰ τινὰ καρπού-μεθα, εἰ καὶ πάλιν οὐχὶ μετὰ σαφηνείας, ἐκ τοῦ κεφ. 6,1 ἔ. Τέλος περὶ τοῦ διωγμοῦ τοῦ Δομιτιανοῦ (81-96 μ.Χ.), τοῦ αἰφνιδίως, ἀλλὰ μετὰ ὀξύτητος καὶ φανατισμοῦ γενομένου, πληροφοροῦμεθα ἐκ τοῦ κ. 1,1.

Οὕτω πῶς ἢ πρὸς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Κορίνθου παραιναιτικὴ Ἐπι-στολὴ τῆς ἐκκλησίας τῆς Ρώμης ἀποτελεῖ ἀνυπολογίστου σπου-δαιότητος πηγὴν, ἣν χαρίζεται ἡμῖν ἡ Ἐκκλησία κατὰ τὴν μεταβα-τικὴν ἐκ τῆς ἀποστολικῆς εἰς τὴν μεταποστολικὴν ἐποχὴν, καὶ μά-λιστα τῆς τρίτης μόλις χριστιανικῆς γενεᾶς, τῆς μηδεμίαν προσωπι-κὴν σύνδεσιν πλέον ἐχούσης πρὸς τοὺς ἱεροὺς Ἀποστόλους. Πολλὰ ἦντλησε καὶ ἐκαρπώθη ὁ σ. ἐκ τῆς προφορικῆς ἀποστολικῆς καὶ χρι-στιανικῆς παραδόσεως, ἣτις ἴσως νὰ εὔρεν ἀποδοχὴν καὶ εἰς ἑτέρας συγγραφάς, αἵτινες πάντως παραμένουσιν ἄγνωστοι ἡμῖν σήμερον, ὡς ἐξαφανισθεῖσαι. Ἀξία καὶ πάλιν ἰδιαίτερας σημειώσεως εἶναι ἡ συμβολὴ τῆς ἐπιστολῆς διὰ τὴν παρεχομένην δι' αὐτῆς γνῶσιν τοῦ κατὰ τὴν ἀρχαιοτάτην ταύτην ἐποχὴν συνδέσμου χριστιανικοῦ καὶ παλαιοδιαθηκικοῦ—Ἰουδαϊκοῦ κόσμου. Ἐν τῇ ἐπιστολῇ ἐπίσης ἀνι-χνεύομεν ἀπηχήσεις τῆς στάσεως καὶ συγχρόνως τῆς σχέσεως Χρι-στιανισμοῦ καὶ Ἑλληνισμοῦ, ἰδίᾳ ἐν ταῖς μεγάλαις πόλεσιν, ἐν αἷς ἡ προσέγγισις ἦτο ἀναπόφευκτος καὶ μᾶλλον αἰσθητή, πῶς δηλ. συμ-περιεφέρετο ὁ Ἰουδαϊσμός τῆς διασπορᾶς πρὸς τὸν Ἑλληνιστικὸν

20. Πρβλ. St. G i e t, Le témoignage de Clément de Rome sur la venue à Rome de saint Pierre, ἐν Rev. Scient. Relig. 29 (1955) 123/36. Ἀπὸ προτεσταντικῆς πάντως πλευρᾶς ἐπεζητήθη νὰ διαμφισβητηθῇ ἡ περὶ Πέτρου ἰδίᾳ παράδοσις, διὰ σοβαρᾶς μεθοδικῆς καὶ αὐστηρᾶς ἐπιστημο-νικῆς φιλολογικοκριτικῆς μεθόδου. Ὁ κυριώτερος ἀρνητὴς τῆς περὶ Πέτρου παραδόσεως καὶ τοῦ μαρτυρικοῦ θανάτου αὐτοῦ ἐν Ρώμῃ, ὑπῆρξεν ἀπὸ ἰκα-νῶν δεκαετηρίδων ὁ ἄλλοτε ἐν Ἰέννῃ Καθηγητὴς τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱ-στορίας Karl Heussi. Οὗτος ἠθέλησε καὶ αὐτὸν τὸν Καθηγητὴν Joh. Lietz- mann ν' ἀντιρροῦσῃ διὰ πλείονων ἄρθρων του καὶ μελετῶν. Πρβλ. Κ ω ν. Γ. Μ π ό ν η πληροφοριακὸν ἄρθρον ἐν «Ἐκκλησίᾳ» 1938 καὶ Ἀνάπτυπον: «Ἡ ἐν Ρώμῃ διαμονὴ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου καὶ ὁ ἐν αὐτῇ μαρτυρικὸς θάνα-τος αὐτοῦ». Ἐν Ἀθήναις 1938. Ὅρα καὶ τὸ νεώτερον ἔργον τοῦ K. H e u s s i, Die römische Petrustradition in kritischer Sicht, Tübingen 1954.

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

Τὸ θεῖον δράμα.

Καὶ ἐφέτος σύμπας ὁ ἑλληνικὸς λαός, μικροὶ καὶ μεγάλοι, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, κατέκλυσαν τοὺς ἱεροὺς ναοὺς κατὰ τὴν Μεγάλην Ἑβδομάδα καὶ μὲ εὐλάβειαν καὶ κατάνυξιν παρηκολούθησαν τὰς ἀφθάστους Ἀκολουθίας τοῦ θείου δράματος. Ὁ εὐσεβὴς λαός μας ἠνοιξε τὸν ἐνδόμυχον κόσμον του καὶ ἐξέφρασε τὰ πλημμυροῦντα τὴν ψυχὴν του ἱερὰ αἰσθήματα ἐκτιμῆσεως καὶ εὐγνωμοσύνης διὰ τὴν ἔκουσίαν θυσίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ ὅποιος ἐγένινεν ἄνθρωπος, συνεμερίσθη τὰ βάσανά μας, ἐσταυρώθη, ἀπέθανε καὶ ἀνέστη διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ εἰς πάντα ἀνεξαιρέτως τὴν λύτρωσιν, τὴν ἀθανασίαν καὶ τὴν αἰώνιαν μακαριότητα.

Ἡ καλύτερα ἔμπρακτος ἐκδήλωσις τῆς εὐγνωμοσύνης μας διὰ τὴν ὑπὲρ τῆς σωτηρίας ἡμῶν θυσίαν τοῦ Λυτρωτοῦ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ θὰ εἶναι ἂν παύσωμεν νὰ τὸν πληγώνωμεν καὶ

κόσμον καὶ οὐτινος τὸ παράδειγμα τῆς συμφιλιωτικῆς ἐπαφῆς καὶ γνωριμίας πρῶτος ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἠκολούθησεν. Ἡ ἐπιστολὴ ἀσφαλῶς λαμβάνει ὡς ὑπόδειγμα τῆς πρὸς τὸν Ἑλληνισμόν προσεγγίσεως τὴν τηρηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ ἐν διασπορᾷ Ἰουδαϊσμοῦ στάσις ἔναντι τοῦ Ἑλληνισμοῦ, οὐτινος ᾤκειοποιήθη τὴν τε σκέψιν καὶ ὀρολογίαν τῆς Φιλοσοφίας καὶ λοιπῆς Γραμματείας καὶ τὸ καθόλου μορφωτικὸν τῆς γενικῆς Παιδείας Ἰδεῶδες. Ἡ ἐπιστολὴ ἐγνώριζε πολλὰ ἱερὰ κείμενα τῆς Κ.Δ., εἰ καὶ δὲν εἶχεν εἰσέτι ἀποτελεσθῆ ὁ Κανὼν τῆς Κ.Δ. Ἐκ τούτου καὶ ἡ ἀξία καὶ σπουδαιότης τῆς ἐπιστολῆς ἀποβαίνει ἐπὶ τοσοῦτον μεγαλυτέρα, καθ' ὅσον αὕτη ἀποτελεῖ γραπτὸν τεκμήριον τῆς ἀποστολικῆς παραδόσεως, γραπτῆς τε καὶ προφορικῆς, εἰς βαθμὸν ἀνυπολόγιστον, λόγῳ τῆς ἀρχαιότητος ταύτης. Τέλος, πρέπει νὰ ὁμολογηθῆ ἢ διὰ τῆς ἐπιστολῆς διακηρυτομένη καὶ διαβεβαιουμένη ἐξαιρετικῶς ὑψηλὴ καὶ τιμητικὴ θέσις τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης, φθίνοντος τοῦ πρώτου αἰῶνος τῆς ζωῆς καὶ δράσεως τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας.

(Συνεχίζεται)

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΜΠΟΝΗΣ
Καθηγητῆς Πανεπιστημίου

νά τὸν σταυρώνωμεν με τὰς πράξεις μας, με τοὺς λόγους μας, με τὰ αἰσθήματά μας καὶ με τὰς σκέψεις μας.

Τὸ Πάσχα τῶν γερόντων.

Ἡ παντὸς ἐπαίνουν ἀξία πρωτοβουλία τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, ὅπως ἀφιερῶση τὸ ἐφετεινὸν Πάσχα εἰς τὴν συμπαθεῖ γεροντικὴν ἡλικίαν καὶ ἡ σχετικὴ θερμὴ ἔκκλησις τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου κ. Ἱερωνύμου εὖρον εὐρυτάτην ἀπήχησιν μεταξὺ τῶν πιστῶν. Τὸ σύνθημα «Δῶσε χαρὰ στὰ γηρατεία, στίς ρίζες τῆς ζωῆς σου» ἐπληξε τὰς εὐαισθητοὺς χορδὰς τῆς ψυχῆς τῶν πιστῶν, οἱ ὅποιοι ἀνταπεκρίθησαν με μεγάλην προθυμίαν εἰς τὴν συγκινητικὴν ἔκκλησιν τοῦ Μακαριωτάτου καὶ παντοιοτρόπως ἐβοήθησαν εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἀναληφθείσης ὠραίας προσπαθείας, ὅπως οἱ γέροντες διέλθουν τὰς ἀγίας ἡμέρας τοῦ Πάσχα ἐν χαρᾷ καὶ εὐτυχίᾳ.

Αἱ ἐπισκέψεις καὶ τὰ διάφορα δῶρα πρὸς τοὺς γέροντας ἐθέρμαναν τὴν παγωμένην καρδίαν των, τοὺς ἔκαμαν νὰ δοκιμάσουν τὴν χαρὰν τῆς ἐνδόξου Ἀναστάσεως τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ καὶ τοὺς ἔδωσαν τὸ αἶσθημα ὅτι δὲν εἶναι ἐγκαταλελειμμένοι εἰς τὴν τύχην των.

Τοιαῦται ἐκδηλώσεις στοργικοῦ ἐνδιαφέροντος καὶ ἀγάπης πρὸς τοὺς γέροντας ἀπαλύνουν τὰ βήματά των πρὸς τὴν τελευταίαν κατοικίαν, ταυτοχρόνως δὲ τιμοῦν τὰ πιστὰ τέκνα τῆς Ἐκκλησίας μας, ἀποδεικνύουσαι τὸν ὑψηλὸν βαθμὸν τοῦ χριστιανικοῦ ἀνθρωπισμοῦ των.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

Ἀποφάσει τῆς Ἐποπτεύουσης Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς (Πρακτικὸν τῆς 23 / 1 / 69), ἅπαντες οἱ Ἱ. Ναοὶ τῆς Χώρας εἰς τοὺς ὁποίους ἀπεστέλλετο ἡ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» δὲν θὰ λαμβάνωσιν εἰς τὸ ἐξῆς τὸ φύλλον κα θ' ὑποχρέωσιν. Οἱ Πρόεδροι τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Συμβουλίων ἐκάστου Ἱ. Ναοῦ, ἐφ' ὅσον ἐπιθυμοῦν νὰ συνεχισθῇ ἡ ἀποστολή, διὰ νὰ ἔχωσι τὴν σειρὰν τῶν τόμων τοῦ Περιδικοῦ εἰς τὰς Βιβλιοθήκας τῶν Ἱ. Ναῶν, παρακαλοῦνται νὰ δηλώσωσι τοῦτο ἐγγράφως, συναποστέλλοντες καὶ τὴν ἐξ 100 δραχμῶν ἐτησίαν συνδρομὴν πρὸς τὸ περιοδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», ὁδὸς Ἀγ. Φιλοθέης 19, Ἀθῆναι (117).

ΣΥΝΑΝΤΗΣΙΣ ΜΕ ΤΟΝ ΑΝΑΣΤΑΝΤΑ ΚΥΡΙΟΝ

(Λουκᾶ κδ', 13-35).

Πολύτιμος ἀδάμας εἰς τὰς διηγήσεις περὶ τῶν ἐμφανίσεων τοῦ Ἀναστάντος Κυρίου εἶναι ἡ διήγησις περὶ τῆς συναντήσεως Αὐτοῦ μετὰ τῶν δύο μαθητῶν, οἵτινες ἐπορεύοντο εἰς Ἐμμαοῦς. Μετὰ θαυμασίας ψυχολογικῆς δυνάμεως καὶ τέχνης ὁ Εὐαγγελιστῆς Λουκᾶς περιγράφει τόσον τὴν βαθεῖαν ἀπογοήτευσιν καὶ κατὰπτωσιν τῶν δύο μαθητῶν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου, ὅσον καὶ τὴν θαυμασίαν ἔλλαμψιν καὶ μεταμόρφωσιν τῆς καρδίας των, ἥτις ἐπετεύχθη μετὰ τὴν συνάντησιν αὐτῶν μετὰ τοῦ ἀναστάντος Χριστοῦ. Πλεῖστοι ζωγράφοι προσεπάθησαν μέχρι τοῦδε νὰ παραστήσουν μὲ τὸν χρωστῆρά των τὸ ὑπερφυῆς τοῦτο γεγονός.

Ἄλλ' ἡ διήγησις αὕτη δὲν ἐνέχει μόνον μεγάλην φιλολογικὴν καὶ καλλιτεχνικὴν σπουδαιότητα καὶ σημασίαν. Ἐπὶ πλεόν ἀποκαλύπτει εἰς ἡμᾶς μίαν βαθεῖαν ἀλήθειαν. Ὅτι περιγράφει ἐν τῇ διηγῆσει ταύτῃ ὁ Λουκᾶς διὰ τοὺς πορευομένους εἰς Ἐμμαοῦς, τοῦτο ἐπαναλαμβάνεται διὰ τῶν αἰώνων εἰς πάντας τοὺς ἀληθεῖς μαθητὰς τοῦ Χριστοῦ. Ὁ ζῶν Κύριος πάντοτε συναντᾶται μεθ' ἡμῶν ἐκ νέου. Ἀποκαλύπτει εἰς ἡμᾶς τὸ βαθύτερον νόημα τῆς ἀγίας Γραφῆς, μᾶς μεταδίδει τὸ Σῶμα καὶ τὸ Αἷμα Του ἐν τῇ Θ. Κοινωνίᾳ καὶ παρουσιάζεται εἰς ἡμᾶς ἐν τῇ μορφῇ τοῦ ἀγνώστου ζέου ἢ τοῦ πάσχοντος, τὸν ὁποῖον ἡμεῖς ὑποδεχόμεθα καὶ περιθάλλομεν μετ' ἀγάπης. Ὁ Χριστὸς ἐμφανίζεται καὶ σήμερον, ὡς ἐνεφανίσθη μετὰ τὴν Ἀνάστασίν Του εἰς τοὺς ἀποστόλους καὶ τοὺς μαθητὰς Του.

*

Ὡς ὁ Κύριος ἐβοήθησε τοὺς δύο πορευομένους εἰς Ἐμμαοῦς, οὕτω βοηθεῖ καὶ ἡμᾶς κατὰ τὴν μελέτην τῆς Βίβλου. Ἡ Βίβλος γίνεται δι' ἡμᾶς τὸ Βιβλίον τῆς Ζωῆς μόνον, ὅταν ὁ ζῶν Χριστὸς ἀποκαλύπτῃ εἰς ἡμᾶς τὰ θεῖα βάθη της. Ὁ ζῶν Κύριος συντελεῖ, ὥστε καὶ ἡ καρδία ἡμῶν νὰ εἶναι «καιομένη» (Λουκ. κδ', 31), ὅταν ἀναγινώσκωμεν ἢ ἀκούωμεν τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ «ἐν Πνεύματι». «Τὸ γὰρ Πνεῦμα πάντα ἐρευνᾷ, καὶ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ» (Α' Κορ. β', 10). «Ὁ δὲ Κύριος τὸ Πνεῦμά ἐστιν» (Β' Κορ. γ', 17). Τὸ Πνεῦμα τῆς βαθείας κατανοήσεως τῆς Βίβλου δωρεῖται εἰς ἡμᾶς μόνον ὅταν πεινῶντες καὶ διψῶντες προσεγγίζωμεν εἰς τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ ἔχωμεν ζῶσαν ἐπικοινωνίαν μετὰ τοῦ Χριστοῦ.

Ἡ συνάντησις αὕτη μὲ τὸν ζῶντα Χριστὸν εἶναι τὸ βαθύτερον μυστικὸν πάντων τῶν μεγάλων ἐρμηνευτῶν τῆς Βίβλου, ὡς λ.χ. τοῦ Χρυσοστόμου, τοῦ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, τοῦ Ἀμβροσίου, τοῦ Αὐγουστίνου.

*

Ἄλλ' ὁ Ἀναστάς Κύριος δὲν ἐξήγησε μόνον τὴν Γραφὴν εἰς τοὺς δύο μαθητάς, ἀλλὰ παρεκάθησε μετ' αὐτῶν εἰς τὴν τράπεζαν. Οὕτω παρακάθηται καὶ μεθ' ἡμῶν εἰς τὴν ψυχοτρόφον τράπεζαν, ἵνα διὰ τῆς Θ. Κοινωνίας γίνωμεν «σύσσωμοι» καὶ «σύναιμοι» καὶ «Χριστοφόροι» καὶ «Θεοφόροι». Κατὰ τὸν Μάξιμον Ὁμολογητὴν, ὁ Χριστὸς «ζωῆς θείας ποιεῖται μετάδοσιν, ἐδώδιμον ἑαυτὸν ἐργαζόμενος... ποιότητι θείᾳ πρὸς θεῶσιν μετακερνῶν τοὺς ἐσθιοντάς». Τὸ θαῦμα τῆς Ἐμμανουὸς ἐπαναλαμβάνεται συνεχῶς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ διὰ τοῦ μυστηρίου τῆς Θ. Εὐχαριστίας: «Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ κατακλιθῆναι αὐτὸν μετ' αὐτῶν λαβῶν τὸν ἄρτον εὐλόγησε, καὶ κλάσας ἐπέδιδου αὐτοῖς. Αὐτῶν δὲ διηνοίχθησαν οἱ ὀφθαλμοί, καὶ ἐπέγνωσαν αὐτόν... Ἐγνώσθη αὐτοῖς ἐν τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου» (Λουκ. κδ' 30-35). Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς ὁ Ἀπ. Παῦλος ἐρωτᾷ: «Τὸ ποτήριον τῆς εὐλογίας ὃ εὐλογοῦμεν, οὐχὶ κοινωνία τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ ἐστὶ; Τὸν ἄρτον ὃν κλῶμεν, οὐχὶ κοινωνία τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ ἐστίν;» (Α' Κορ. ι', 15-16).

*

Ἄλλ' ἡ ἱστορία τῆς Ἐμμανουὸς ἀποκαλύπτει καὶ ἓνα τρίτον τρόπον τῆς μυστηριώδους παρουσίας τοῦ Χριστοῦ. Ὁ Χριστὸς ἐνεφανίσθη εἰς τοὺς δύο μαθητάς ὡς ὁ ἄγνωστος ξένος, τὸν ὁποῖον οὗτοι εἰσάγουσιν καὶ φιλοξενοῦν ἐν τῷ οἴκῳ των. Κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Κρίσεως ὁ Κύριος ἀκριβῶς θὰ εἴπῃ εἰς τοὺς ἀληθεῖς ὀπαδοὺς Του: «Ἐπεινάσα καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν, ἐδίψησα, καὶ ἐποτίσατέ με, ξένος ἦμην, καὶ συνηγάγετέ με, γυμνός, καὶ περιεβάλετέ με, ἡσθένησα, καὶ ἐπεσκέφασθέ με, ἐν φυλακῇ ἦμην, καὶ ἦλθετε πρὸς με... Ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε» (Ματθ. κε', 35-40).

*

Ὁ Χριστὸς ἀνέστη· ὁ Χριστὸς ζῆ· ὁ Χριστὸς ἐξακολουθεῖ νὰ ἀποκαλύπτεται καὶ νὰ συνάπτῃ ζῶσαν κοινωνίαν μεθ' ἡμῶν. Ἔρχεται καὶ πρὸς ἡμᾶς ὡς ὁ Μέγας Διδάσκαλος, διὰ νὰ μᾶς διδάξῃ, ὡς ὁ Μέγας Ἀρχιερεὺς διὰ νὰ τελέσῃ μεθ' ἡμῶν τὴν Θ. Λειτουργ-

Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΣΤΑΥΡΩΣΕΩΣ ΚΑΙ ΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

(Ίωάν. κ', - κα', Ρωμ. δ', 25).

Διὰ τὴν ἐννοήσωμεν τὴν βαθυτέραν σημασίαν τῆς Σταυρώσεως καὶ Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ δὲν πρέπει νὰ ἐξετάσωμεν ταύτην μεμονομένως, ἀλλ' ἐν σχέσει πρὸς ἄλλα γεγονότα, μεθ' ὧν συνδέεται, καὶ ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῶν γεγονότων τούτων.

Α'

Παρακοή τοῦ Ἀδάμ, θάνατος, ἀναστολή τοῦ σχεδίου.

Ἡ Ἀγ. Γραφή μᾶς μετατοπίζει στὴν κοιτίδα τῆς ἀνθρωπότητος εἰς τὴν Ἑδέμ, ἐνθα ἔχομεν τὴν πρώτην δημιουργίαν τοῦ ἀνθρώπου (Γεν. α'-γ').

Ὁ ἄνθρωπος, εἶναι προικισμένος μὲ ἐλευθερίαν ἐκλογῆς, εἶναι μονὰς τοῦ ἠθικοῦ σύμπαντος, ἐπιδεκτικὴ ἀξίας, ἐκτιμήσεως, βραβεύσεως καὶ ἐπαίνου. Ἡ ἠθικὴ ἐλευθερία καλεῖται νὰ ἐκδηλωθῇ, νὰ πράξῃ τὴν πρώτην ἠθικὴν πράξιν ἢ νὰ ἀναγνωρίσῃ τὸν Θεὸν καὶ τὴν ἐξάρτησιν ἀπὸ τὸν Θεὸν ἢ νὰ ἐκδηλώσῃ τὴν ἀντινομίαν του. Τὸ

γίαν, ὡς ὁ Ἰατρός, διὰ τὴν θεραπείαν τὰ τραύματα ἡμῶν, ὡς ὁ Οὐράνιος Ξένος, ὅστις δωρεῖται εἰς ἡμᾶς τὴν οὐρανίαν τροφήν, ὡς ὁ πάσχων καὶ περιφρονημένος καὶ ἄγνωστος ἀδελφός, ὁ ὁποῖος χρῆζει περιθάλψεως καὶ στοργικῆς φροντίδος. Πρὸς πάντας ἡμᾶς λέγει συνεχῶς: «Ἴδου ἔστηκα ἐπὶ τὴν θύραν καὶ κρούω· ἐάν τις ἀκούσῃ τῆς φωνῆς μου καὶ ἀνοίξῃ τὴν θύραν, καὶ εἰσελεύσομαι πρὸς αὐτὸν καὶ δειπνήσω μετ' αὐτοῦ καὶ αὐτὸς μετ' ἐμοῦ» (Ἀποκ. γ', 20). Εἰς τοὺς λόγους τούτους τοῦ Κυρίου ἅς δίδωμεν πάντοτε τὴν ἀπάντησιν: «Ἔρχου, Κύριε Ἰησοῦ» (Ἀποκ. κβ', 20).

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν
Γενικὸς Διευθυντῆς τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας
τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

κατάντημα ἦτο νὰ στρέψῃ τὰ νῶτά του πρὸς τὸν Θεόν. Ἠθέλησε νὰ ζήσῃ ἔξω ἀπὸ τὸν Θεόν.

Ὁ ἄνθρωπος, παρακούσας καὶ φαγὼν ἐκ τοῦ δένδρου, ἀπέκτησε πείραν τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ καὶ ἀπέθανε, ἀπολέσας τὸ βραβεῖον τῆς ἀθανασίας, τὸ ὁποῖον θὰ ἐλάμβανεν ὑπακούων. (Γεν. β', 17).

Ὁ σωματικὸς θάνατος εἶναι τὸ ὄρατὸν φυσικὸν γεγονός, τὸ ὁποῖον δείχνει μίαν ἀνωμαλίαν ἀόρατον πνευματικὴν, ποῦ ἔγινε στὸ ἡθικὸ σύμπαν, καὶ ἡ ὁποία εἶχε συνέπειαν τὴν ἀποδοκιμασίαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἀναστολὴν τοῦ σχεδίου Του. Ἀλλ' ὁ Πανάγαθος Θεός, θέλων τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου, πραγματοποιεῖ τὸ σχέδιόν Του, τὸ ὁποῖον προλέγει ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς τῆς πτώσεως τοῦ ἀνθρώπου. (Γεν. γ', 15).

Β'

Ἐπακοή τοῦ Νέου Ἀδάμ (τοῦ Χριστοῦ).
Ἡ Σταύρωσις καὶ ἡ Ἀνάστασις.

Ὁ Χριστὸς εἶναι τὸ Πρόσωπον, διὰ τοῦ ὁποίου ἀποκαθίσταται ἡ διακοπεῖσα μετὰ τοῦ ἁμαρτήσαντος ἀνθρώπου σχέσις τοῦ Θεοῦ. Ὡς ἄνθρωπος γεννᾶται ἄνευ τοῦ κληρονομικοῦ σπέρματος τοῦ παλαιοῦ Ἀδάμ. Εἶναι νέα δημιουργία. Ὁ Χριστὸς εἰσέρχεται εἰς τὸ πλαίσιον τῆς ἀνθρωπότητος, διὰ νὰ ἐργασθῇ ὡς νέος Ἀδάμ. Ἐδειξεν, ἀντιθέτως πρὸς τὴν παρακοὴν τοῦ Ἀδάμ, τὴν ἀπόλυτον ἐξάρτησίν Του ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ τὴν ὑπακοὴν Του μέχρι θανάτου, καὶ ἀφοῦ ἐπραγματοποίησε τὸν ιδεώδη τύπον τοῦ τελείου ἀνθρώπου, ὅστις ἐξέπεσεν ἐν τῷ Ἀδάμ, ἀναβαίνει τὸν Γολγοθᾶ.

Ὁ Σταυρὸς εἶναι ἡ ἐκδήλωσις τῆς ὑπερτάτης ὑπακοῆς εἰς τὸν Θεὸν μέχρι θανάτου ἐκ μέρους τοῦ Χριστοῦ ὡς ἐκπροσώπου τοῦ ἀνθρώπου, τὸ ἀντίρροπον τῆς παρακοῆς τοῦ Ἀδάμ. Ὁ Χριστὸς διακηρύττει, ὅτι εἶναι ὁ Ἀπεσταλμένος νὰ τακτοποιήσῃ τὸ ἐκκρεμὲς ζήτημα τῆς ἁμαρτίας τοῦ ἀνθρώπου. Ἐγίνετο ὁ ἐκπρόσωπος ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ τῆς ἡθικῆς τάξεως, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκομεν ἡμεῖς ὡς ὄντα ἡθικὰ καὶ ἐλεύθερα, διὰ νὰ ζητήσῃ συγγνώμην ἀπὸ τὸν Θεὸν ἐπισήμως. Ἀλλὰ διὰ νὰ δοθῇ ἡ συγγνώμη αὕτη ἐκρίθη ἀναγκαῖον νὰ δοθῇ μία ἐπίσημος ἰκανοποίησις τῆς διαταραχθείσης ἡθικῆς τάξεως. Ἡ ἡθικὴ τάξις ἔχει τὰς ἀμοιβὰς καὶ ἐπαίνους εἰς τοὺς σεβομένους τὸν Θεὸν καὶ ἀντιθέτως κυρώσεις εἰς τοὺς στρέφοντας τὰ νῶτα κατὰ τοῦ Θεοῦ. Καὶ δικαίως, διότι ὁ ἀρνούμενος τὸν Θεόν, τὴν πηγὴν τῆς Ζωῆς, πρέπει νὰ καταλάβῃ ὅτι ἔξω τῆς πηγῆς δὲν ἔχει ζωὴν, ὡς τὸ ψάρι ἔξω τῆς θαλάσσης.

Καθὼς δὲ ὑπάρχουν φυσικαὶ κυρώσεις, οὕτως ὑπάρχουν καὶ ἠθικαὶ τοιαῦται. Ὁ θάνατος ἦτο ἡ ἐπάξια τιμωρία τοῦ ἁμαρτήσαντος ἀνθρώπου. Τὸν θάνατον τοῦτον ἐδέχθη νὰ ὑποστῇ ὁ Χριστός.

«Ὁ Ἰησοῦς, ὡς λέγει τις, ρίπτων βλέμμα βαθὺ εἰς τὸ μέγα παθητικὸν τῆς ἀνθρωπότητος, ὅπερ ἀπὸ τοῦ γενάρχου αὐτῆς Ἀδάμ, ἐπηυξήμενον διὰ τῶν ἁμαρτιῶν τῶν κατόπιν γενεῶν, ἐβάρυνεν ἐπὶ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ἀνεγνώρισεν ὅτι ὁ θάνατος ὁ αἱματηρός, ἡ ἀπότομος κατασύντριψις τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος καὶ ἡ καταβύθισις αὐτῆς εἰς τὸ βάραθρον τῆς ὀργῆς τοῦ Θεοῦ, αὕτη ἦτο ἡ ποινή, ἥτις κατὰ τὰς ὑπαγορεύσεις τῆς Θείας Δικαιοσύνης, ἔπρεπε νὰ ἐπιβληθῇ εἰς τὸν ἀποστάτην ἄνθρωπον. Μόνον Αὐτὸς ὢν ὑπεράγιος ἐν μέσῳ κόσμου ἐσκοτισμένου ἦτο εἰς θέσιν νὰ συνεννοηθῇ καὶ νὰ μεσιτεύσῃ ὑπὲρ τῆς ἁμαρτίας τῆς ἀνθρωπότητος. Δὲν ἐδίστασε ν' ἀποδεχθῇ προθύμως αὐτὴν καὶ νὰ ἀνέλθῃ ἀγογγύστως ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ διὰ νὰ πάθῃ καὶ ν' ἀποθάνῃ ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς ἐνόχου ἀνθρωπότητος. Ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ Ἰησοῦ, καθηλωμένου ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ, ἡ ἁμαρτία τῆς ἀνθρωπότητος ἐθρηγήθη, ἐκρίθη, κατεδικάσθη κατὰ τρόπον μοναδικόν, καθ' ὃν οὐδεὶς ἐξ ἡμῶν θὰ ἠδύνατό ποτε νὰ κάμῃ. Κατὰ τὴν ἀντιπροσωπείαν ἐκείνην τῆς ἀνθρωπότητος ἐκ μέρους τοῦ Ἰησοῦ ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ, ἐχύθησαν ἅγια δάκρυα ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ Ἰησοῦ ἐνώπιον τῆς προσβληθείσης ἀγιότητος καὶ δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ. Ἐκεῖ προσεφέρθη εἰς τὸν Θεὸν ἠθικὴ ἐπανόρθωσις πληρεστάτη, τὴν ὁποίαν οὐδέποτε ἠθέλομεν δυνηθῆ νὰ προσφέρωμεν ἡμεῖς. Ὁ σκληρότατος θάνατος ἀνεγνωρίσθη παρὰ τοῦ Ἰησοῦ ταπεινότερα καὶ ἐγένετο ἀποδεκτὸς ἀγογγύστως ὡς ἐπάξιος μισθὸς τῆς ἁμαρτίας. Ἴδου τίς ὑπερτάτη σοβαρότης χαρακτηρίζει τὰς ὥρας ἐκείνας τοῦ μαρτυρίου καὶ καθιστᾷ αὐτὰς μοναδικὰς ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἀνθρωπότητος. Ὁ Ἰησοῦς ἐπλήρωσεν εἰς τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ θανάτου Αὐτοῦ τὸ λύτρον διὰ τὴν ἀπὸ τῆς ἐνοχῆς καὶ τοῦ Ἄδου ἀπελευθέρωσιν τῶν ἀδελφῶν του».

Ἡ Ἀγ. Γραφή μᾶς ὁμιλεῖ περὶ τοῦ ἀντιπροσωπευτικοῦ ἔργου τοῦ Χριστοῦ, τὸ ὁποῖον ἐξεπλήρωσεν ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ καὶ τῶν σωτηριῶν ἀποτελεσμάτων. Διακηρύσσει περὶ τοῦ Σταυροῦ, ὅτι εἶναι ἡ ἐξιλαστήριος θυσία, ἥτις ἱκανοποίησε πλήρως τὰς δικαίας ἀπαιτήσεις τοῦ ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου ἀθετηθέντος νόμου καὶ τὴν ἀξιοπρέπειαν τοῦ νομοθέτου, καὶ διὰ τῆς ὁποίας ἡ ἁμαρτία καὶ αἱ συνέπειαι τῆς ἁμαρτίας ἤρθησαν διὰ πάντοτε. Ὁ Χριστὸς «ἐφανερῶθη διὰ νὰ ἀθετήσῃ τὴν ἁμαρτίαν διὰ τῆς θυσίας ἑαυτοῦ» (Ἐβρ. θ', 26). «Ὅστις τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν Αὐτὸς ἐβάστασεν ἐν τῷ σώματι Αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ξύλου» (Α' Πέτρ. β', 24). «Αὐτὸς

(ὁ Χριστός) τὰς ἀσθενείας ἡμῶν ἐβάστασε... ἡ τιμωρία, ἣτις ἔφερε τὴν εἰρήνην ἡμῶν, ἦτο ἐπ' αὐτοῦ» ('Ησ. γ', 4-6). «Χαρισάμενος ἡμῖν πάντα τὰ παραπτώματα, ἐξαλείψας τὸ καθ' ἡμῶν χειρόγραφον..., προσηλώσας αὐτὸ τῷ Σταυρῷ», δηλ. τὸ παθητικὸν τῶν ἁμαρτιῶν μας, τὸ εἰς βάρος μας χρεωστικὸν γραμματίον, ποῦ εἶχε γίνοι ἀπὸ τὰς διατάξεις τοῦ Μωσαϊκοῦ Νόμου, τὴν χρέωσι τὴν κάρφωσε στὸ Σταυρὸ, δὲν ὑπάρχει πλέον (Κολ. β', 13-14). «Ὁ Θεὸς ἦτο ἐν τῷ Χριστῷ διαλλάσων τὸν κόσμον πρὸς ἑαυτὸν μὴ λογαριάζων εἰς αὐτοὺς τὰ παίσματα αὐτῶν» (Β' Κορ. ε', 19), «...ἀποκτείνας τὴν ἔχθραν ἐν αὐτῷ» ('Εφεσ. β', 16), δηλ. ἐθανατώθη ἡ ἔχθρα. Ὁ Σταυρὸς κατὰ τ' ἀνωτέρω εἶναι τὸ μοναδικὸν καὶ ἀποτελεσματικὸν κέντρον, ὅπου ἡ Θεία Δικαιοσύνη ἱκανοποιεῖται καὶ ὁπόθεν ἐξασκεῖται ἡ Θεία Ἀγάπη, ἡ ὁποία δικαιοῦναι τὸν ἔνοχον, ὅστις πιστεύει εἰς τὸν Ἰησοῦν (Ρωμ. γ', 25). Διὰ τῆς Σταυρικῆς θυσίας τοῦ Χριστοῦ ἐπῆλθε μεταξύ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου ἡ συμφιλίωσις, ἐδημιουργήθη νέα σχέσις στηριζομένη ἐπὶ τῆς **χάριτος**, καὶ ἡ ὁποία καλεῖται **Καὶνὴ Διαθήκη** καὶ τὸ χαρμόσυνον τοῦτο καλεῖται **Εὐαγγέλιον τῆς Χάριτος**, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν πρὸ Χριστοῦ ὑπάρχουσαν νομικὴν τοιαύτην στηριζομένην ἐπὶ τοῦ Νόμου τοῦ καταδικάζοντος καὶ οὐχὶ χαρίζοντος.

Η ΑΝΑΣΤΑΣΙΣ. Ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τοῦ Σταυροῦ ἀνεφώνησε «τετέλεσται» καὶ οἱ λόγοι αὐτοὶ μᾶς βεβαιώνουν, ὅτι τὰ πάντα ἐτελείωσαν, ἡ ἠθικὴ ἐπανόρθωσις ἐπῆλθε πλήρης. Καὶ ἐφ' ὅσον ἡ ἐπανόρθωσις ἦτο τελεία, θὰ ἔπρεπε νὰ ἐπέλθουν τὰ ἀντίθετα ἀποτελέσματα τῆς παρακοῆς τοῦ Ἀδάμ. Καὶ ἰδοὺ τὸ γεγονός τῆς Ἀναστάσεως, τὸ ὁποῖον εἶναι μία ὁρατὴ, αἰσθητὴ ἐκδήλωσις τῆς θείας ἐπιδοκιμασίας τοῦ ἔργου τοῦ Κυρίου καὶ τῆς θείας ἱκανοποιήσεως. Ἐὰν ὁ παλαιὸς Ἀδὰμ παρακούσας ὑπέκυψεν εἰς τὸν θάνατον, καὶ ἐξεβλήθη τῆς Ἐδὲμ ἐν ἀσθενείᾳ, ὁ νέος Ἀδὰμ ὑπακούσας ἐνίκησε τὸν θάνατον, ἀνέστη καὶ ἀνελήφθη ἐν δόξῃ εἰς τὸν οὐρανόν.

Ὁ Θεὸς ἀνέστησε τὸν Χριστὸν καὶ τὸν ἀνύψωσε εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ δι' αὐτοῦ διακηρύσσεται ὅτι ἡ μεταξύ ἀνθρώπου καὶ Θεοῦ σχέσις ἱκανοποίησις, ἡ συμφιλίωσις ἐπῆλθε, ὁ οὐρανὸς ἤνοιξε καὶ διὰ τῆς χάριτος καὶ δωρεᾶς τοῦ Θεοῦ καλοῦνται οἱ πιστεύοντες εἰς τὸν Χριστὸν νὰ δεχθῶν τὴν δωρεάν καὶ νὰ σωθῶν ὡς σεσωσμένοι. Ἰπῆρχεν ἐμπόδιον ἠθικὸν τῆς ἁμαρτίας, ὅπερ ἐξέλιπε, καθὼς ἐξέλιπε καὶ τὸ συμβολίζον τὸ ἐμπόδιον τοῦτο καταπέτασμα τοῦ Ναοῦ, τὸ ὁποῖον ἐσχίσθη ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω (Ματθ. κζ', 51).

Ὁ Χριστὸς εἰσελθὼν εἰς τὸν οὐρανὸν ὡς πρόδρομος (Ἐβρ. ζ', 20) εἶναι ἡ προσωπικὴ ἐγγύησις καὶ τῆς ἰδικῆς σου εἰσόδου (Ἐβρ. ι', 19-20). «Ἐὰν ἐν τῷ Ἐσταυρωμένῳ Ἰησοῦ θεωροῦμεν τὴν ἀνθρωπότητα καταδικασμένην, εἶναι ἐξ ἴσου ἀληθές ὅτι ἐν τῇ Ἀναστάσει τοῦ Χριστοῦ θεωροῦμεν τὴν ἀνθρωπότητα ἠθωωμένην. Ἀφοῦ ἡμεῖς εἴμεθα ἐκεῖνοι, οἵτινες ἀπεθάνομεν ἐν τῷ Προσώπῳ Αὐτοῦ ἔνοχοι, πῶς δὲν εἴμεθα ἡμεῖς, οἵτινες ἐπίσης ἀνιστάμεθα ἐν τῷ Προσώπῳ Αὐτοῦ ἁθῶι; Εἶμαι ὀφειλέτης ἐνὸς μεγάλου χρέους. Διὰ τὸ χρέος αὐτὸ ἐγγυᾶται ἕνας φίλος μου, ἐπειδὴ ἐγὼ δὲν κατέβαλα τὸ χρέος, συλλαμβάνεται ὑπὸ τοῦ νόμου ὁ ἐγγυητής μου, ὅστις ἐγκλείεται εἰς τὰς φυλακάς. Ἐφ' ὅσον εἶναι ἐν τῇ φυλακῇ, τοῦτο σημαίνει ὅτι τὸ χρέος μου δὲν ἐπληρώθη. Ἐὰν ἐξῆλθεν ὁ ἐγγυητής μου ἐκ τῆς φυλακῆς, τοῦτο σημαίνει ὅτι ἐπληρώθη τὸ χρέος μου. Ἐὰν μάλιστα τὸν ἰδῶ καὶ με τοὺς δικαστάς, τοῦτο σημαίνει, ὅτι ἡ ἐπανάρθωσις ἐπῆλθε τελεία. Οὕτω καὶ ὁ Χριστὸς, ἐφ' ὅσον θὰ ἐκρατεῖτο εἰς τὸν τάφον, τοῦτο θὰ ἐσήμαινε, ὅτι ἡ ἠθικὴ λύτρωσις δὲν εἶχε συντελεσθῆ. Ἐφ' ὅσον ἀνεστήθη καὶ εἶναι μαζὺ με τὸν Πατέρα Του, τοῦτο εἶναι τρανωτάτη ἀπόδειξις, ὅτι ἐπῆλθε πλήρης ἰκανοποίησις τῆς Θ. Δικαιοσύνης καὶ ἡ τακτοποιήσις ἡ ἰδική μας με τὸν Θεὸν ἢ ὡς λέγει ὁ Θεός. Παῦλος «ὁ Χριστὸς παρεδόθη ἐξ αἰτίας τῶν ἰδικῶν μας ἁμαρτιῶν καὶ ἀνέστη ἐξ αἰτίας τῆς ἰδικῆς μας τακτοποιήσεως με τὸν Θεόν» (Ρωμ. δ', 25), ὥστε τὴν ὥρα ποὺ βλέπομεν τὸν Χριστὸν ἀναστάντα καὶ ἀνυψωμένον ἐν οὐρανοῖς μετὰ τοῦ Πατρὸς Του, βλέπομεν τὴν σωτηρίαν μας καὶ τὴν ἐν οὐρανοῖς θέσιν μας» (Godet).

«Τέσσαρες λέξεις με ἀρκοῦν νὰ ἀποθάνω ἐν εἰρήνῃ», ἐλεγέ τις ἐπὶ τῆς κλίνης τοῦ θανάτου του εἰς τοὺς περιστοιχίζοντας αὐτόν. Ποῖαι λέξεις, τὸν ἐρωτᾷ εἷς τῶν φίλων του: «ὁ Χριστὸς ἀπέθανε δι' ἐμέ» (Ρωμ. δ', 4-5).

Ἡ χαρὰ ἐπὶ τῇ Ἀναστάσει τοῦ Χριστοῦ καὶ τῇ λυτρώσει ἡμῶν εὐχομαι νὰ πληροῖ τὰς ψυχὰς ὑμῶν καὶ τὸ Πνεῦμά του νὰ φωτίσῃ ἡμᾶς αὐτοῦ γινῶναι Αὐτὸν καὶ τὴν δύναμιν τῆς Ἀναστάσεως αὐτοῦ καὶ τὴν κοινωνίαν τῶν παθημάτων αὐτοῦ» (Φιλ. γ', 1-10).

Ἄρχιμ. ΠΡΟΚ. ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ

Δι' ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὸν «Ἐφημέριον» ἀπευθυντέον:
 Πρὸς τὴν Διεύθυνσιν τοῦ περιοδικοῦ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»
 Ὁδὸς Φιλοθέης 19, Ἀθῆναι — Τηλέφωνον 227.689.

Ἰωάννου τῆς Κρονστάδης

ΣΚΕΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΡΘΟΔΟΞΟ ΛΑΤΡΕΙΑ

Δ'

*ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΞΙΑΣ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΕΝΩΠΙΩΝ ΤΟΥ ΘΕΟΥ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΤΙΜΗΣ ΤΩΝ*

Ξέρετε, πόσο ἐμολύνθη, πόσο φοβερά ἐμολύνθη ἀπὸ τὴν ἁμαρτία τὸ ἀνθρώπινο γένος, πόσο ἀκάθαρτος εἶναι ὁ ἄνθρωπος ἀκόμη καὶ στὴν κοιλιὰ τῆς μάνας του. Ὅλοι ἐν ἁμαρτίαις συλλαμβανόμεθα καὶ γεννώμεθα. Παρὰ τοῦτο οἱ ἅγιοι τοῦ Θεοῦ ἄνθρωποι, μὲ τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ καὶ τοὺς ἀγῶνες τους, τὴ νηστεία, τὴν ἀγρυπνία, τὴν προσευχή, τὴν ἐντεταμένη προσοχή τους στὸν ἑαυτό τους, τὴν μελέτη τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ, τὴν νέκρωση, τὰ μαρτύρια, ἐνίκησαν τὴν δύναμη τῆς ἁμαρτίας, ἐκαθαρίσθησαν ἀπὸ κάθε μολυσμὸ σαρκὸς καὶ πνεύματος καὶ ἐγιναν σιτάρι τοῦ Θεοῦ καθαρὸ ἢ χρυσάφι τοῦ Θεοῦ καθαρὸ. Καὶ ἐπειδὴ ἡ καθαρότης κατορθώνεται μόνον μὲ πολὺ μεγάλους καὶ μακροχρόνιους ἀγῶνες ἐγκρατείας ἀπὸ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον, τοὺς ὁποίους ἀγῶνες οἱ ἄνθρωποι, πού γενικῶς στρέφονται πρὸς τὸν κόσμον καὶ τὴν ἀκαταλόγιστη ἀγάπη πρὸς τὸν ἑαυτό τους, σπάνια παίρνουν τὸ θάρρος νὰ ἀναλάβουν, γι' αὐτὸ λοιπὸν οἱ ἅγιοι καὶ εἶναι λίγοι καὶ τιμῶνται ἀξίως ἀπὸ τὸ Θεὸ καὶ ἐν Οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς, ἀφοῦ ὁ Θεὸς τοὺς ἔδωκε ἀφθαρσία καὶ παραδεισιακὴ μακαριότητα καὶ τὴν χάρη νὰ πρεσβεύουν γιὰ τοὺς ἀνθρώπους, πού ζοῦν καὶ καταφεύγουν σ' αὐτούς. Ἀκόμη καὶ τὰ σώματα μερικῶν ἀπὸ αὐτοὺς ἔδοξάσθησαν μὲ ἀφθαρσίαν καὶ ἱαματικὴν δύναμιν... Πῶς λοιπὸν ἡμεῖς νὰ μὴ τιμᾶμε τοὺς ἁγίους ἀνθρώπους τοῦ Θεοῦ, τοὺς φίλους τοῦ Θεοῦ, πού τιμᾷ ὁ ἴδιος ὁ Θεός, ὡς καθαρούς, ἐμψύχους καὶ ἀχειροποιήτους Ναούς Του; Γιὰ ποῖο λόγο δὲν τοὺς τιμοῦν μερικοὶ κατ' ὄνομα Ὀρθόδοξοι Χριστιανοὶ καὶ ὅλοι οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Λουθήρου καὶ τοῦ Καλβίνου; Ὁ Θεὸς ὁ ἴδιος λέγει: «Τοὺς δοξάζοντάς με δοξάσω» — ὁ προφήτης Δαυὶδ λέγει: «Ἐμοὶ δὲ λίαν ἐτιμήθησαν οἱ φίλοι σου, ὁ Θεός» — καὶ τοὺς ἐδόξασε. Χάριν λοιπὸν τῆς ἰδικῆς μας σωτηρίας, γιὰ νὰ μιμηθοῦμε τὴν πίστη, τὴν ἐλπίδα, καὶ τὴν ἀγάπη τῶν ἁγίων πρὸς τὸν Θεόν, ἅς δοξάζομε τοὺς ἁγίους μὲ ὄλον μας τὸ ζῆλο, γιὰτι τιμῆ πού ἀποδίδεται σ' αὐτούς, ἀνεβαίνει στὸν ἴδιο τὸ Θεό, «τὸν ὑπ' αὐτῶν δοξασθέντα καὶ ἐν αὐτοῖς ἀναπαυόμενον», ἰδιαίτερος δὲ ἅς ὑμνοῦμε ἀσιγήτως καὶ ἅς

δοξάζωμε τὴν Παναγίαν Θεοτόκον Παρθένον Μαρίαν, ὡς ἔμψυχον Κιβωτὸν τῆς Θεότητος, ὡς «λειτουργήσασαν» τὸ φοβερὸ καὶ σωτήριον μυστήριον τῆς ἐνσαρκώσεως τοῦ Θεοῦ Λόγου καὶ τὴν κοινὴν ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων σωτηρία, ἁγιασμό, θέωση, ὡς μεσίτρια τῆς αἰωνίου ζωῆς καὶ Ὁδηγὸς μας πρὸς αὐτήν.

Ἦ ἀγία Νύμφη τοῦ Χριστοῦ, μητέρα μας, Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ! Μέρα καὶ νύχτα κρατᾷς στὴ μητρικὴ σου ἀγκαλιὰ ὅλα τὰ παιδιά σου, ἀπὸ τὸν ἱεράρχη μέχρι τὸν κληρικὸ καὶ λαϊκὸ, ἀπὸ τὸν Τσάρο μέχρι τὸν στρατιώτη καὶ τὸν ἀπλὸ ὑπῆκοο. Λυπᾷσαι καὶ πονᾷς γιὰ ὄλους καὶ πρεσβεύεις γιὰ κάθε καλὸ: Ὑπὲρ εὐκρασίας ἀέρων, εὐφορίας τῶν καρπῶν τῆς γῆς, ὑπὲρ τοῦ ρυσθῆναι ἀπὸ πάσης θλίψεως, ὀργῆς, κινδύνου καὶ ἀνάγκης, ὑπὲρ ἀντιλήψεως, σωτηρίας, ἐλέους καὶ διαφυλάξεως ἡμῶν διὰ τῆς θείας χάριτος. Πόσο θερμὰ παρακαλεῖ γιὰ τὴν ἀνάπαυσι τῶν κεκοιμημένων! Μὲ πόσῃ ἐλπίδι καὶ παρρησίᾳ εἶναι διαποτισμένες οἱ προσευχῆς πρὸς αὐτήν, οἱ ἐκτενεῖς, οἱ ἐκφωνήσεις τῶν ἱερέων, οἱ συγχωρήσεις στίς εὐχῆς γιὰ τοὺς κεκοιμημένους! Πόσο ἀγωνίζονται νὰ κλείσουν τὸ στόμα τοῦ ἱερέως, νὰ τὸν συγχύσουν, νὰ τὸν μεπρδέψουν, νὰ τὸν κάμουν νὰ κομπιάσῃ, νὰ τὸν σκοτίσουν, νὰ τὸν παραλύσουν! Ἄλλὰ, ἀνοιξε, Κύριε, τὰ χεῖλη τῆς καρδίας μας, καὶ τότε τὸ στόμα μας τὸ ἐξωτερικὸν ἀναγγελεῖ τὴν αἴνεσίν σου». Δώρησέ μας, τὸ νὰ διακηρύσσωμε πάντοτε δυνατὰ τὸ λόγον τῆς πίστεως, τῆς ἀγάπης, τῆς ἐλπίδος, τῆς ἀληθείας, καὶ νὰ κρατᾷμε, πάντοτε καὶ μπροστὰ σὲ ὄλους, γερὰ καὶ ἔντιμα τὴ σημαίᾳ τῆς πίστεως, χωρὶς νὰ δίνωμε σημασίαν σὲ ἀνθρώπους, γιὰτὶ «πᾶσα σὰρξ χόρτος καὶ πᾶσα ἡ δόξα τοῦ ἀνθρώπου, ὡς ἄνθος χόρτου».

Οἱ ἅγιοι ἔγιναν εὐάρεστοι στὸ Θεὸ μὲ τὴν ἀκατάπαυστη ἐγκράτειά τους, τὴν ἀγρυπνίαν, τὴν προσευχὴν, τὴν νοερὰ προσευχὴν, τὴν ἀγνότητα. Ἦ τὴ θεϊκὴ εἰρήνη, τὴ ἐλευθερία πνεύματος ποὺ εἶχαν, ὥστε νὰ ἀπομακρύνωνται ἀπὸ τὴν κοιλιοδουλία, τὴν φιλοκτημοσύνην, τὴν φιληδονίαν, τὴν κακίαν, τὴν κοινὴ σχεδὸν εἰς ὄλους τοὺς ἀνθρώπους ποὺ ζοῦν στὸν κόσμον αὐτὴ ἀρρώστεια, τὴν ὁποίαν ἔχομε καὶ μεῖς. Τὴ ἀκεραιότητα πνεύματος ποὺ εἶχαν! τὴ φῶς! τὴ φλογερὴ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον!

Τὴ πρέπει νὰ θεωροῦμε τοὺς ἁγίους; Εἶναι οἱ φίλοι τοῦ Θεοῦ, ἔμψυχοι ναοὶ τοῦ Θεοῦ, εἰς τοὺς ὁποίους «ἐπανεπαύσατο» ὁ Κύριος αἰωνίως. Οἱ Λουθηρανοὶ καὶ οἱ Ἀγγλικανοὶ τοὺς θεωροῦν σὰν ἀπλοῦς ἀνθρώπους καὶ λυποῦν ἔτσι καὶ τὸν Κύριον, ποὺ αὐτοὶ ἐδόξασαν, καὶ αὐτοὺς τοὺς ἴδιους. Οἱ ὀρθόδοξοι κατ' ὄνομα,

κατὰ τὰ ἔργα ὅμως οὔτε κἀν χριστιανοί, ἔχουν ὄχι ὀρθή γνῶμη γιὰ τοὺς ἁγίους, τοὺς καταβιβάζουν ἀπὸ τὴν ἀξία, ποὺ ἔχουν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας, καὶ τοὺς θεωροῦν ἀπλῶς σὰν ἥρωες τῆς πίστεως (μάρτυρες) καὶ ἄλλους (τοὺς ὀσίους καὶ διὰ Χριστὸν σαλοὺς) φρενοβλαβεῖς. Οἱ ἀληθινοὶ ὅμως ὀρθόδοξοι Χριστιανοὶ τοὺς τιμοῦν μὲ τὴν τιμὴν ποὺ τοὺς πρέπει καὶ τελοῦν εἰς τιμὴν τοὺς πανηγύρεις.

Ἡ Παναγία Θεοτόκος εἶναι ἡ φωτοδόχος λαμπάδα γι' αὐτοὺς ποὺ εἶναι στὸ σκοτάδι, «τὸ γὰρ ἄυλον ἄπτουσα φῶς εἰς τὰς καρδίας πάντων, ὀδηγεῖ πρὸς γνῶσιν θεϊκὴν ἅπαντας αὐγῇ τὸν νοῦν φωτίζουσα». Οἱ ἅγιοι τοῦ Θεοῦ — ὁ Πρόδρομος, οἱ ἀποστόλοι, οἱ μάρτυρες, οἱ ἱεράρχαι, οἱ ὄσιοι, πάντες οἱ ἅγιοι, — εἶναι καὶ αὐτοὶ λυχνάρια ἀναμμένα ποὺ φωτίζουν τοὺς ἀνθρώπους, ποὺ περπατοῦν στὸ σκοτάδι τῶν παθῶν καὶ τῆς ζωῆς. Δίκαια ἀνάβομε μπροστὰ στις εἰκόνες τοὺς κεριὰ καὶ λαμπάδες. Τὰ ἀναμμένα κεριὰ θυμίζουν τὴν κάθοδον τοῦ ἁγίου Πνεύματος «ἐν εἶδει πυρός» εἰς τοὺς ἀποστόλους καὶ τὸ ὅτι οἱ ἅγιοι εἶναι «καιόμενοι καὶ φαίνοντες». Ὁ Κύριος εἶναι τόσο ἀγαθὸς καὶ πολυεύσπλαγχνος, ὥστε ὅταν εὔρη μίαν ψυχὴν, ἄξιο δοχεῖο τῆς χάριτός του, τότε ὑπεράφθονα τὴν «ἐκκείει» σ' αὐτήν. Ὡς παραδείγματα γι' αὐτοὺς ἄς πάρωμε τὴν Παναγία Παρθένο Μαρία, τοὺς ἁγίους Ἀποστόλους, τοὺς Μάρτυρες, τοὺς ἱεράρχες, καὶ κυρίως τὸν ἅγιον Νικόλαον τὸν θαυματουργὸν καὶ τοὺς ἄλλους ἁγίους.

Ἡ ἁγιοσύνη τῶν ἁγίων εἶναι τὸ μεγάλο μυστήριον τῶν ἁγιασμένων ψυχῶν τους, ποὺ ἐτελέσθη καὶ τελεῖται μέσα τους ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, τὴν «πηγὴν τοῦ ἁγιασμοῦ», στὸ ὁποῖον αὐτοὶ θὰ μένουν γιὰ πάντα. Νὰ εὐλαβῆσαι, χριστιανέ, τοὺς ἁγίους τοῦ Θεοῦ! καὶ νὰ προσπαθῆς νὰ τοὺς κάνης φίλους σου στὴ ζωὴ σου. «Ἄγιος εἶ, ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ ἐν ἁγίοις ἐπαναπαύει». Τοῦτο τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ὁ ἁγιασμὸς ἡμῶν (Α' Θεσσ., δ' 3).

Πλοῦτον δόξης, πλοῦτον θεώσεως, ὑψίστη τιμὴ καὶ δόξα ἐδῶρθε ὁ Κύριος σὲ μᾶς τοὺς ἀναξίους μὲ τὸ βάπτισμα, τὸ χρῆσμα τοῦ ἁγίου μύρου, τὴν κοινωνία τῶν ἁγίων μυστηρίων τοῦ Σώματος καὶ τοῦ Αἵματος τοῦ Χριστοῦ. Τί ζητᾶμε στὴ γῆ; Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εὐτυχίαν ματαιίαν! Ζητοῦμε, ἐπιδιώκομε διακρίσεις, παράσημα, μεγαλόσταυρους, μετάλλια! Οἱ ἀνόητοι! Δὲν ξέρομε καλὰ καλὰ τί καὶ γιατί τὸ γυρεύομε, καὶ δὲν θέλομε νὰ ἐννοήσωμε, ὅτι μὲ αὐτὲς τίς ἐπιδιώξεις μας ἐξευτελίζομε τὸν ἑαυτὸ μας, δείχνομε τὴν πνευματικὴν μας κενότητα, καὶ τὴν προστυχιὰ καὶ χαμέρπεια τῆς ψυχῆς μας, ποὺ φρονεῖ τὰ ἐπίγεια, ὄχι

τὰ ἐπουράνια. Ἄλλὰ γιατί ἔμεῖς δὲν ζητοῦμε τοὺς ἐσωτερικοὺς σταυρούς, ὥστε νὰ σταυρώσωμε τὴ σάρκα σὺν τοῖς παθήμασι καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις (Γαλ. 6,24) μὴ σκοποῦντες τὰ βλεπόμενα ἀλλὰ τὰ μὴ βλεπόμενα; Τὰ γὰρ βλεπόμενα πρόσκαιρα, τὰ δὲ μὴ βλεπόμενα αἰώνια (Β' Κορ. δ' 18). Γιατί δὲν ἐνθυμούμεθα τοὺς μεγάλους ἀγίους, ποὺ ὑπέμειναν κάθε εἶδος στερήσεων, διαγμῶν, κατατρεγμῶν, βασάνων, βιαίου θανάτου, ἀντὶ νὰ ἀπολαύσουν τὴν τιμὴν ποὺ δίκαια τοὺς ἐπεφυλάσσετο, τὴν εὐγνωμοσύνη, τοὺς ἐπαίνους, τὴν εὐχαρίστηση, τὴν ἡσυχία; Θυμήσου τοὺς δικαίους, ποὺ περιπλανήθηκαν σὲ βουνά, σπηλιές καὶ «ταῖς ὀπαῖς τῆς γῆς», τοὺς δικαίους, «ὧν οὐκ ἦν ἄξιος ὁ κόσμος». Θυμήσου τοὺς προφῆτες Ἡλίαν, Ἡσαΐαν, Ἰερεμίαν, Ἰεζεκιήλ, Ἰωάνῃν! Θυμήσου τὸν Μέγαν Πρόδρομον τοῦ Κυρίου! Πόσο ὑπῆρξαν μεγάλοι δίκαιοι! Πόσο μεγάλοι φίλοι τοῦ Θεοῦ! Πῶς ἔζησαν! Πῶς ὑπέφεραν! Καὶ οἱ ἀπόστολοι τῶν ὁποίων ἔμεῖς φέρομε τὸ ἀξίωμα, πῶς ἔζησαν! Μὲ τι αὐταπάρνησιν! Μὲ τι κόπους νύχτα-μέρα! Πόσα βάσανα ὑπέμειναν! Τὰ ἐπίγεια ἀξιώματα οὔτε κὰν τὰ ἐσκέπτοντο, ἀλλὰ ἀγωνίζονταν γιὰ τὴν οὐράνια δόξα, τὸν ἀφθαρτον στέφανον. Σχεδὸν ὅλοι τοὺς σταυρώθηκαν.

Ἡ ἀγάπη τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ὀλοκληρωτική, οὐδέποτε ἐκπίπτει. Φροντίζει γιὰ μᾶς καὶ πέραν τοῦ τάφου. Ποῦ βρίσκει κανεὶς τέτοιο πρᾶγμα στὶς «ἐκκλησίες» τίς μὴ ὀρθόδοξες; Στὶς πλανεμένες ἐκκλησίες, ἢ ἀνθρώπινη ἀδυναμία, ἢ τύφλωσις, ἢ στενοκαρδία, τὰ ἀνθρώπινα πάθη (πρβλ. βασανιστήρια τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως) τὴν σημερινὴ ἐποχὴ ἀποκαλύφθηκαν.

Ἐδῶ, εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ὑπάρχει ἰατρεία γιὰ κάθε ψυχὴ ποὺ ἀσθενεῖ ἀπὸ τίς ἁμαρτίες καὶ τίς θλίψεις. Μακάριος ὁποῖος δὲν ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν. Θὰ θεραπευθῇ ἀληθινά, ἂν θὰ ζητῇ τὴν θεραπείαν. — Ἐδῶ θεραπεύεται ἡ ψυχικὴ τύφλωσις: Μακάριος ὁ ἄνθρωπος ποὺ αἰσθάνεται τὴν ἄλλην ζωὴν καὶ ζητεῖ ἐδῶ τὴν θεραπείαν. Ἡ δύναμις τῆς ζωῆς καὶ τῆς εὐσεβείας εὐρίσκεται στὴν Ἐκκλησίαν. Θαυμασίαν διάρθρωσιν ἔχει ἡ εἰκοσιτετράωρος, ἢ ἑβδομαδιαία καὶ ἡ ἐτησίαν λατρεία.

(Συνεχίζεται)

Μετάφρασις Ἀρχ.μ. ΜΕΛΕΤΙΟΥ ΚΑΛΑΜΑΡΑ

Παρακαλοῦνται οἱ ἀποστέλλοντες ταχυδρομικὰς ἐπιταγὰς πρὸς τὰ περιοδικὰ «Ἐκκλησία», «Θεολογία» καὶ «Ἐφημέριος», ὅπως σημειώσιν ἐπ' αὐτῶν τὴν αἰτίαν τῆς ἀποστολῆς.

Ο ΙΕΡΕΥΣ ΤΟΥ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'

ΤΟΜΕΙΣ ΔΡΑΣΕΩΣ ΤΟΥ ΕΦΗΜΕΡΙΟΥ ΤΟΥ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟΥ

«Παράλληλως πρὸς τὸν σωματικὸν ἰατρόν, ὁ ἱερεὺς, ὡς ψυχικὸς τοιοῦτος, θέλει παρακολουθεῖ τὸ δοκιμαζόμενον διὰ τῆς ἀσθενείας πνευματικόν του τέκνον καὶ θέλει ὑπουργεῖ εἰς τοῦτο τὰ κατάλληλα πνευματικὰ ἱατρικὰ τὰ δυνάμενα ὠφελῆσαι εἰς σωτηρίαν»¹.

Εἰς τοὺς λόγους τούτους ἀναφέρεται ἐν συνόψει τὸ ἔργον τοῦ ἱερέως τοῦ Νοσοκομείου. Οἱ λόγοι ἀπλοῖ, τὸ ἔργον ὁμῶς δυσκολώτατον.

Ἀπαιτεῖται παρακολούθησις τῶν ἀσθενῶν καὶ ἐν συνεχείᾳ χορηγία εἰδικῶν φαρμάκων, τὰ ὁποῖα θὰ ὀδηγήσουν εἰς τὴν ψυχικὴν σωτηρίαν τοῦ ἀσθενοῦς.

Καὶ θὰ ἀρχίσῃ τὸ ἔργον του μὲ μίαν ἀπλῆν ἐπίσκεψιν, τὴν ὁποίαν θὰ κάμῃ κατὰ φυσικὸν τρόπον εἰς τὸν θάλαμον. Κατὰ τὴν ἐπίσκεψιν αὐτὴν θὰ ἔλθῃ εἰς πρώτην ἐπαφὴν μὲ τὸν ἀσθενῆ. «Εἰς τὴν πρώτην αὐτὴν ἐπίσκεψιν χρειάζεται ἰδιαιτέρως ἡ εὐγένεια καὶ ἡ λεπτότης. Αἱ πρώται προσεκτικαὶ ἐρωτήσεις ἄς ἀφοροῦν τὴν ἐργασίαν τοῦ ἀρρώστου, τὰς συνθήκας τῆς ζωῆς, τοὺς συγγενικοὺς του δεσμοὺς κ.λ.π.»². Ὁ ψυχολόγος ἱερεὺς θὰ ἐκμαιεύσῃ καὶ τὴν πνευματικὴν κατάστασιν τοῦ ἀσθενοῦς: ἐὰν εἶναι καλοπροαίρετος εἰς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ἢ ἐὰν ἔχῃ προκαταλήψεις: ἐὰν ἔχῃ σχέσιν μὲ τὰ μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας. Ἀκόμῃ θὰ μάθῃ τὴν οἰκογ. κατάστασιν καὶ ὀλίγα περὶ τῆς ἀσθενείας του. Ἀσφαλῶς τὴν πρώτην αὐτὴν ἐπίσκεψιν θὰ τὴν χρωματίσῃ ἐπιδεξιῶς ὁ ἱερεὺς μὲ ὀλίγον θρησκευτικὸν χρῶμα. Θὰ προσπαθήσῃ δὲ τοῦτο μὲν ν' ἀναπτυχθῇ οἰκειότης τις μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ ἀσθενοῦς, τοῦτο δὲ ν' ἀποσπάσῃ τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ ἀσθενοῦς.

Κατὰ τὴν ἐπίσκεψιν αὐτὴν πρέπει ὁ ἱερεὺς νὰ γνωρίζῃ ὅτι θὰ συναντήσῃ πολλὰ ἐμπόδια προερχόμενα ἐκ τοῦ ἀσθενοῦς: τὴν προκατάληψιν του πρὸς τὸν ἱερέα καὶ μάλιστα εἰς τὰς ἀσθενείας κατὰ τὰς ὁποίας, κατὰ περιπτώσεις βεβαίως, «ἢ παρου-

1. Μητροπ. Κορινθίας Μιχαὴλ «Ὁ ΙΕΡΕΥΣ», Ἀθήναι 1946.

2. Μητρ. Τρίκης «Ὁ ΠΙΣΤΟΣ», ἔνθ. ἀν. σελ. 183.

«σία τοῦ ἱερέως θεωρεῖται ὡς πρόδρομος καὶ προοδοποιὸς τοῦ Χάρωνος»³.

Θὰ ἐπακολουθήσῃ καὶ δευτέρα ἐπίσκεψις πρὸς τὸν ἀσθενῆ. Κατ' αὐτὴν πλέον θὰ προχωρήσῃ ὁ ἱερεὺς περισσότερο εἰς τὸ πνευματικὸν ἔργον καὶ θὰ προσπαθῆσῃ νὰ πλησιάσῃ τὸν στόχον του, τὴν προσέλευσιν τοῦ ἀσθενοῦς εἰς τὸν Χριστόν. «Ἐμπορεῖ νὰ ἐρωτήσῃ μὲ εὐγένειαν, μὲ χαμόγελον, ἂν ὁ ἄρρωστος ἐκκλησιάζεται, ἂν μελετᾷ τὴν Ἁγ. Γραφὴν ἢ κανένα χριστιανικὸν περιοδικόν»⁴. Θὰ προσπαθῆσῃ νὰ ἐκμαιεύσῃ ἀπὸ τὸν ἀσθενῆ πληροφορίας περὶ τῆς μυστηριακῆς του ζωῆς, ἐὰν δηλ. ἐξομολογῆται, κοινωνῆ, κ.λ.π. Πόσῃ ὁμως λεπτότητι καὶ δεξιότητι ἀπαιτεῖται ἐκ μέρους τοῦ ἱερέως. Ἄκομη θὰ ἐμβαθύνῃ εἰς τὰ αἷτια τῆς ἀσθενείας του, τὰ ὁποῖα ἠμπορεῖ νὰ εἶναι πνευματικῆς φύσεως.

Ὁ ρόλος τοῦ ἱερέως εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο εἶναι ρόλος πρωταγωνιστοῦ. Εἰς τὸν ἱατρὸν ὁ ἀσθενὴς δυσκολεύεται νὰ «ἀναμοχλεύῃ τὰς ἀδυνάτους πλευράς καὶ τὰς πληγὰς του. Τοῦτο ἄλλωστε τὸ ἀποφεύγει μὲ ἐπιμέλειαν εἰς τὴν ζωὴν του: εἶναι τὸ φαινόμενον τῆς φυγῆς. Φυγῆς ἀπὸ τὴν σύγχρονον πραγματικότητα... Μὲ μεγάλην δυσκολίαν λοιπὸν ὁμολογεῖ εἰς τὸν ἑαυτὸν του ἓνα σφάλμα καὶ μὲ ἀκόμη μεγαλυτέραν εἰς τὸν ἄλλον»⁵. Εἰς τὸν ἱερέα ὁμως μὲ μεγαλυτέραν εὐκολίαν θὰ πῆ «τὸ βάρος τῆς ψυχῆς του» διὰ νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπ' αὐτό. Ἀσθενὴς τις, εἰς Κεντρικὸν Νοσοκομεῖον τῶν Ἀθηνῶν, παρουσίαζε φαινόμενα ἀσταθείας περὶ τὴν βιάδισιν καὶ κάμψεως τοῦ σώματός του εἰς ὄρισμένας στιγμάς. Ἐστάθη ἀδύνατος ἢ διάγνωσις τῆς ἀσθενείας του ἱατρικῶς. Οἱ ἱατροὶ οὐδεμίαν ὀργανικὴν πάθησιν εὗρισκον. Τί συνέβαινεν; Εἶχεν ἀποθάνει ἡ πρώτη του σύζυγος καὶ ἐφοβεῖτο νὰ ἔλθῃ εἰς δεῦτερον γάμον, ἵνα μὴ δυστυχήσῃ ἡ 18χρονος θυγάτηρ του ἐκ τοῦ α' γάμου. Ὁ β' γάμος ἐγίνε τῆ προτροπῇ καὶ τῆς θυγατρὸς του. Ἐγίνεν ὁμως καὶ ἐκεῖνο πού ἐφοβεῖτο. Ἡ θυγάτηρ του δὲν ἐπέρνα διόλου καλῶς μὲ τὴν μητριᾶ. Ὅσακις λοιπὸν ἐνεθυμεῖτο ὁ ἀσθενὴς τοῦτο ἐκάμπετο, ἐθλίβετο ἀφαντάστως καὶ ἐλύγιζεν, μὴ δυνάμενος νὰ βαδίσῃ περαιτέρω. Τὸ αἷτιον τῆς ἀσθενείας του τὸ διέγνωσεν ὁ ἱερεὺς, ὅστις ἐλθὼν εἰς ἐπικουρίαν τῆς ἱατρικῆς, δώσας τὰ κατάλληλα πνευματικὰ φάρμακα, ἀποκατέστησε τὴν ὑγίαν τοῦ ἀσθενοῦς.

3. Μητρ. Κορινθ. Μιχαὴλ «Ο ΙΕΡΕΥΣ», ἐνθ. ἀν. σελ. 139/40.

4. Μητροπ. Τρίκκης, ἐνθ' ἀν. σελ. 183.

5. Μελέται Ἰνστιτούτου... ἐνθ' ἀν. σελ. 66/7.

Αἱ ἐπισκέψεις λοιπὸν αὐται θὰ βοηθήσουν τὰ μέγιστα τὸν ἱερέα εἰς τὸν σκοπὸν του. Τὸ ἔργον τῶν ἐπισκέψεων εἶναι μέγα. Ὁ ἀριθμὸς τῶν θὰ ποικίλη ἀναλόγως τῆς ἀντιδράσεως τῶν ἀσθενῶν, τῆς μορφῆς τῆς νόσου των, τοῦ ὑποτιθεμένου χρόνου παραμονῆς των εἰς τὸ Νοσοκομεῖον, τοῦ συνδέσμου, ὁ ὁποῖος θὰ ἀναπτυχθῆ μεταξὺ ἱερέως καὶ ἀσθενῶν.

Ὁ ἱερεὺς θὰ ἐπισκέπτεται ὄλους τοὺς ἀσθενεῖς. Καὶ τοὺς ἐλαφρῶς καὶ τοὺς βαρέως. Εἰς τοὺς τελευταίους θὰ τηρήσῃ διάφορον τακτικὴν, διότι ἐπισκεπτόμενος τούτους «ὀφείλει πρώτιστα πάντων τοῦτο νὰ ἔχη κατὰ νοῦν· ὅτι περὶ ἀνθρώπων πρόκειται, ὧν ἐνώπιον αἱ τῆς αἰωνιότητος πύλαι ἠνεωγμέναι τυγχάνουσιν, ἢ δὲ ἐπίγειος ζωὴ στιγμᾶς ἔτι ἀριθμεῖ χρόνου»⁶. Ἐπομένως θὰ χωρήσῃ ἀμέσως εἰς τὸ ἔργον του καὶ διὰ καταλλήλου τρόπου θὰ ἐπισπεύσῃ τὰ στάδια — ἅς εἴπωμεν οὕτω — τῆς ποιμαντικῆς του δραστηριότητος, διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὸ τελευταῖον τοιοῦτον: «ἐξομολόγησις — Θ. Κοινωνία».

Ἀκόμη θὰ ἐπισκεφθῆ καὶ τοὺς πάσχοντας ἐκ μεταδοτικοῦ νοσήματος. Θὰ πρέπῃ νὰ ἔχη κατὰ νοῦν τὸ τοῦ Κυρίου «ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθεισιν ὑπὲρ τῶν προβάτων» καὶ δὲν θὰ διστάσῃ νὰ ἐπισκεφθῆ καὶ τούτους. Μὲ μίαν καὶ μόνον ἐπίσκεψιν εἰς αὐτοὺς πόσῃν ἐκτίμησιν θὰ λάβῃ ἀπὸ αὐτοῦς, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦς ἄλλους ἀσθενεῖς, πόσῃν ἐμπιστοσύνην θὰ ἀποσπάσῃ ἀπὸ ὄλους τοὺς ἐν τῷ Ἰδρύματι εὕρισκομένους καὶ πόσῃν τιμὴν καὶ εὐεργεσίαν τοῦ Θεοῦ μεγάλην θὰ αἰσθανθοῦν οἱ ἀσθενεῖς, διότι ἔχουν τοιοῦτον ποιμένα.

Γενικῶς «μὲ τὰς ἐπισκέψεις του αὐτὰς ὁ ἱερεὺς θὰ ἔχη ὡς ἀντικειμενικὸν σκοπὸν: α) εἰς περίπτωσιν κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ἄρρωστος εἶναι ἀδιάφορος θρησκευτικῶς ἢ καὶ πολέμιος τῆς Χριστ. πίστεως νὰ ἐπιδράσῃ πνευματικῶς εἰς αὐτὸν καὶ νὰ τὸν ἀποδώσῃ εἰς τὸν Χριστόν. β) Ὅταν ὁ ἄρρωστος εἶναι πιστός, νὰ τὸν παρηγορήσῃ, διὰ νὰ ἀντιμετωπίσῃ μὲ θάρρος τὰς ὀδυνηρὰς στιγμᾶς τῆς ἀρρώστειας του καὶ νὰ ὑποκύψῃ εἰς τὸν θάνατον, ἐὰν ὤρισε τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, μὲ τὴν ἐλπίδα, ὅτι ἀποτελεῖ λύτρωσιν καὶ «μετάστασιν ἐκ τῶν λυπηροτέρων εἰς τὰ θυμηδέστερα». γ) Ἄν ὁ ἀσθενὴς εἶναι καὶ ἄπορος, τότε ὁ ἱερεὺς πρέπει νὰ τὸν ἐνισχύσῃ οἰκονομικῶς»⁷. Καὶ ὑπάρχει δυνατότης τοιαύτη,

6. Νικ. Καλογερά, ἐνθ' ἄν. σελ. 269.

7. Συνιστώμεν τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Κεφ. Η ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗΣ ΕΠΑΦΗΣ ἐκ τοῦ βιβλίου «Η ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ ΤΟΥ ΜΕΤΑΝΑΣΤΟΥ» τοῦ Μητροπολίτου Καλαβρίας Αἰμιλιανοῦ.

διότι εἰς τὸν Ναὸν ἐκάστου ἰδρύματος λειτουργεῖ εἰδικὸν κυτίον «ὕπερ τῶν πτωχῶν».

Τέλος δέον νὰ ἔχη ὁ ἱερεὺς καὶ τοῦτο ὑπ' ὄψει, «ὅτι ἡ ἀναπλαστικὴ δύναμις τῆς εὐαγγελικῆς ἐλπίδος, οἴονει φαίνεται ἡλιακὴ ἀκτίς εἰσδύει βαθύτερον, καὶ ἐκτείνεται πλατύτερον καὶ θερμαίνει εὐεργετικώτερον, ἢ ὅσον ἡμεῖς ἐπιποθοῦμεν καὶ δυνάμεθα νὰ παρατηρήσωμεν»⁸. Ἄνευ λοιπῶν δισταγμῶν καὶ ἀμφιβολιῶν ἄς προχωρήῃ εἰς τὸ ἔργον του καὶ ὁ Θεὸς θὰ δίδῃ ἀποτελέσματα πολλαπλάσια τῶν ὄσων ἐπιδιώκει ὁ ἱερεὺς.

Ἐκτὸς τῶν ἐπισκέψεων ὁ ἱερεὺς θὰ χρησιμοποίησῃ καὶ τὰ ἔντυπα. Τὸ καλὸν καὶ σοβαρὸν ἔντυπον, τὸ περιέχον τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ εἶναι πολὺ εὐπρόσδεκτον ἀπὸ τοὺς ἀσθενεῖς. Τοῦτο ἐπιβεβαίωσι ἡ ζήτησις ἀπὸ ἀσθενεῖς καὶ ἡ κυκλοφορία ἐνὸς φυλλαδίου μὲ θέμα τὴν ἐξομολόγησιν εἰς ἅνω τῶν 150.000 ἀντιτύπων εἰς ἓν Νοσοκομεῖον μόνον. Ἡ Ἀποστ. Διακονία διαθέτει ἀριθμὸν τινα φυλλαδίων τῆς «ΦΩΝΗΣ ΚΥΡΙΟΥ», τὰ ὅποια διανέμονται εἰς τοὺς ἀσθενεῖς δωρεάν. Κάτι ὅμως τὸ ὁποῖον ἔλλειπει ἀπὸ τὰ Νοσοκομεῖα εἶναι ἡ ἴδρυσις καὶ λειτουργία κινητῆς δανειστικῆς βιβλιοθήκης διὰ τοὺς ἀσθενεῖς. Μερικὰ βιβλία τὰ ὅποια οἱ ἴδιοι ἐφημέριοι, τῇ βοήθειᾳ ἀδελφῶν, διανέμουν εἰς τοὺς ἀσθενεῖς εὐκαιρικῶς, δὲν ἀναπληροῦσι τὴν ἔλλειψιν τῆς βιβλιοθήκης. Εἰς τὸν ἐξοπλισμὸν τῆς Βιβλιοθήκης διὰ καταλλήλων βιβλίων θὰ ἔχη καὶ ὁ ἱερεὺς τὴν θέσιν του ὡς πρὸς τὴν ἐκλογὴν τῶν ψυχοφελῶν βιβλίων. Εἰδικὸν προσωπικὸν ἐκ 2-3 ἀτόμων θὰ διατεθῇ εἰς τὴν βιβλιοθήκην. Δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ καὶ ἀριθμὸς τις ἀδελφῶν, αἱ ὅποιοι θὰ προσφέρουν τὰς ὑπηρεσίας τῶν ἐναλλάξ εἰς τὴν διακονίαν αὐτήν.

(Συνεχίζεται)

Πρωτοπρ. ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΠΕΤΡΙΤΣΟΠΟΥΛΟΣ

8. Νικ. Καλογερά, ἐνθ' ἄν. σελ. 273.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

Οἱ συνδρομηταὶ τῶν Περιδικῶν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», «ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ» καὶ «ΘΕΟΛΟΓΙΑ» παρακαλοῦνται, ὅπως πᾶσαν ἀλλαγὴν διευθύνσεως τῶν γνωστοποιῶν ἀμέσως εἰς τὰ Γραφεῖα τῶν ὡς εἰρηται Περιδικῶν, Ἀγίας Φιλοθέης 19, Ἀθῆναι Τ. 117 εἴτε δι' ἐπιστολῆς τῶν, σημειουμένης ἀπαραιτήτως τῆς παλαιᾶς διευθύνσεως, ἢ εἰς τὰ τηλέφωνα 227.689 καὶ 227.651, ἵνα καταστῇ δυνατὴ ἡ κανονικὴ ἀποστολὴ τῶν φύλλων.

Ἐκλεκτὲς σελίδες ἀπὸ τὸν ἱ. Χρυσόστομο

Ἡ ΑΛΗΘΕΙΑ ΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ ΑΝΑΔΙΝΕΤΑΙ ΣΑΝ ΦΩΣ ΛΑΜΠΡΟ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

(Ἀπὸ τὴν πέμπτη ὁμιλία του στὴν Α' πρὸς Κορινθίους ἐπιστολὴν)

Ποῦ λοιπὸν ἀφήκαμε τὸν λόγο στὴ χθεσινὴ ἡμέρα; Ἐλέγαμε, πὼς ἦταν ἀδύνατο, σύμφωνα μὲ τὴν ἀνθρώπινη λογικὴ, νὰ νικήσουν οἱ ψαράδες τοὺς φιλόσοφους· κι' ὅμως ἐγινε δυνατὸ. Εἶναι λοιπὸν ἀπ' αὐτὸ φανερό, πὼς ἐγινε μὲ τὴν βοήθεια τῆς θείας χάριτος. Ἐλέγαμε, πὼς δὲν ἦταν δυνατὸν οὔτε νὰ βάλουν κἂν στὸ νοῦ τους αὐτοὶ τέτοια κατορθώματα· καὶ δείξαμε, πὼς ὄχι μονάχα τᾶβαλαν στὸ νοῦ τους, ἀλλὰ καὶ τᾶφεραν, μὲ περίσσιαν εὐχέρεια, σὲ καλὸ τέλος.

* * *

Τὸ ἴδιο λοιπὸν σπουδαιότατον αὐτὸ σημεῖο τῆς ὁμιλίας θ' ἀναπτύξω καὶ σήμερα· ἀπὸ ποῦ δηλαδὴ τοὺς ἤλθε στὸ μυαλό τους νὰ ἐλπίσουν, ὅτι θὰ κυριαρχήσουν στὸν κόσμον ὅλο, ἂν δὲν ἔβλεπαν μὲ τὰ μάτια τους πὼς ἀναστήθηκεν ὁ Χριστός. Γιατὶ μήπως εἶχαν βγῆ ἔξω ἀπὸ τὰ συλλογικά τους, ὥστε ἀπλῶς κι' ὡς ἔτυχε καὶ χωρὶς κανένα λόγο, νὰ σκεφθοῦν κάτι τέτοιο; Γιατὶ καὶ εἶναι ἀνώτερο ἀπὸ κάθε εἶδους τρέλλα, τὸ νὰ προσδοκῆσουν νὰ γίνουν κύριοι ἐνὸς τόσο μεγάλου πράγματος, χωρὶς τὴν βοήθεια καὶ τὴν χάρι τῶ Θεοῦ. Καὶ πῶς θὰ τὸ κατῶρθωναν, ἂν δὲν ἦτανε στὰ συγκαλά τους, ἂν ἦτανε τρελλοί; Ἄν ὅμως ἐσκέπτονταν λογικά, ὅπως ἀπόδειξαν καὶ τὰ πράγματα, πὼς τὸ βάσταξαν ν' ἀντιμετωπίσουν καὶ νὰ διεξαγάγουν τόσο μεγάλους πολέμους, καὶ νὰ καταπιασθοῦν μὲ στερηρὴς καὶ μὲ θάλασσης, καὶ ν' ἀναλάβουν δώδεκα ἄνθρωποι ν' ἀλλάξουν τὰ ἦθη καὶ τὰ ἔθιμα ὅλης τῆς Οἰκουμένης, ποὺ εἶχαν μὲ τὸ πέρασμα τοῦ καιροῦ ἀποκρυσταλλωθῆ πλεόν, καὶ νὰ σταθοῦν τόσο γενναίψυχοι, ἂν δὲν εἶχαν πάρει ἀπὸ τὸν οὐρανὸ ἀξιοτίμιστα ἐνέχυρα, κι' ἂν δὲν ἐχαίρονταν τὸ θάρρος καὶ τὴν παρόρμησιν ποὺ πῆραν ἀπὸ ψηλά; Κι' αὐτὸ ποὺ εἶναι ἀκόμη σπουδαιότερο, προτρέποντας τοὺς ἀνθρώπους ν' ἀποβλέπουν πρὸς τὸν οὐρανὸ καὶ πρὸς τὴν οὐράνια κατοικίαν, ἀπὸ ποῦ περιμέναν νὰ πείσουν τοὺς ἄκροατές;

* * *

Κι' ἂν μὲν ἦσαν ἄνθρωποι μὲ δόξα καὶ μὲ πλοῦτη καὶ μὲ δύναμη, καὶ ποὺ εἶχαν μεγαλώσει μὲ σπουδὴ καὶ εἶχαν μόρφωση, κι' ἔτσι

πάλιν και μάλιστα γι' αυτό δεν θάπρεπε να ύψώσουν τὸ παράστημά τους ἀπέναντι στοῦ μεγάλο βάρους και τὸν ὄγκο τόσο δύσκολων πραγμάτων. Πλήν ὅμως θάχε κάποιο σοβαρώτερο στήριγμα ἢ προσδοκία τους. Τώρα ὅμως ἄλλοι τους μὲν καταγίνονταν στὶς λίμνες, ἄλλοι δὲ μὲ τὰ δέρματα, κι' ἄλλοι μὲ τὰ τελωνεῖα. Καὶ καμμιά ἄλλη ἀπὸ τὶς διάφορες ἀσχολίες δὲν εἶναι ἀχρηστότερη γιὰ νὰ φιλοσοφῇ κανεὶς καὶ στὸ νὰ πείθῃ νὰ ἰδεάζεται μεγάλα πράγματα, και μάλιστα ὅταν δὲν ἔχη κανεὶς ἐμπρὸς του κάποιο παράδειγμα. Καὶ μᾶλλον, ὄχι μονάχα δὲν εἶχαν παραδείγματα κι' ἀποδείξεις, ὅτι θὰ τὰ βγάλουν πέρα κι' ὅτι θὰ κυριαρχήσουν· ἀλλὰ και τὸ ἀντίθετο, πὼς δὲν θὰ τὸ κατορθώσουν, κι' αὐτὰ ἦσαν πρόσφατα κι' ἐβούιζαν μέσα στ' αὐτιά τους. Γιατὶ πολλοὶ πού ἀποτόλμησαν νὰ κάνουν ἐπαναστατικὰ κινήματα ἐπῆγαν χαμένοι. (καὶ δὲν μιῶ γιὰ τὰ ὅσα συνέβηκαν στὴν Ἑλλάδα· γιὰτὶ ἐκεῖνα ἦταν γι' αὐτοὺς σὰν νὰ μὴν ἔγιναν· ἀλλὰ γιὰ κείνα πού γίνηκαν στοὺς ἴδιους τοὺς Ἰουδαίους και ἦταν σύγχρονά τους)· και πού ἄλλοι, ὄχι μὲ δώδεκα μονάχα ἀνθρώπους, ἀλλὰ μὲ χιλιάδες ὀπαδοὺς ἐναντιώθηκαν στὴν κατάσταση. Γιατὶ κι' ὁ Θευδᾶς κι' ὁ Ἰούδας, πού τοὺς ἀκολουθοῦσαν μεγάλα και συνταγμένα πλήθη, ἐχάθηκαν μαζί μὲ τοὺς μαθητὲς τους. Κι' ἂν προσδοκοῦσαν ὅτι θὰ ὑπερισχύσουν, μὲ ποιὲς προσδοκίες ἀνελάμβαναν τόσους μεγάλους κινδύνους, ἂν δὲν ἀπόβλεπαν πρὸς τὰ μελλούμενα; Ἄς παραδεχθοῦμε, πὼς και τὸ περίμεναν ὅτι θὰ ἐπικρατήσουν· Τί προσδοκοῦσαν λοιπὸν νὰ κερδίσουν μὲ τὸ νὰ προσελκύσουν ὅλους σ' αὐτὸν πού, ὅπως λέτε, δὲν ἀναστήθηκε;

* * *

Γιατὶ ἂν σήμερα ἀνθρώποι πού ἔχουν πιστέψει στὴ βασιλεία τῶν Οὐρανῶν και γιὰ τ' ἀμέτρητα ἐκεῖ ἀγαθὰ δύσκολα παραδέχονται νὰ κινδυνέμουν, πὼς θὰ μπορούσαν ἄσκοπα και χωρὶς κανένα λόγο νὰ ὑποστοῦν κινδύνους ἐκεῖνοι, και ξέροντας μᾶλλον πὼς θὰ τοὺς βγῆ σὲ κακό; Γιατὶ ἂν πραγματικὰ δὲν εἶχαν γίνε τὰ ὅσα γίνηκαν, οὔτε κι' ἀναλήφθηκεν ὁ Χριστὸς στὸν οὐρανό, αὐτοὶ πού πάσχιζαν νὰ πλάθουν τέτοια φαντασιοκοπήματα και νὰ πείθουν και τοὺς ἄλλους, θὰ προσέκρουαν χωρὶς ἄλλο στὸ Θεό, κι' ἔπρεπε νὰ περιμένουν χίλιους δυὸ κερανοὺς ἀπὸ ψηλά. Ἄλλως τε κι' ἂν ἔδειχναν τόσο μεγάλη προθυμία, ἐνόσω ζοῦσεν ὁ Χριστὸς, ὅταν ἀπόθανε θὰ τὴν ἔσβυναν. Γιατὶ θὰ τοὺς ἐφάνηκε, ἂν βέβαια δὲν ἀναστήθηκε, σὰν ἕνας εἴρωνας και ἀπατεώνας. Γιὰ μήπως δὲν ξέρετε, πὼς οἱ στρατοὶ ἐνόσω μὲν ζῆ ὁ στρατηγὸς και ὁ βασιλεὺς παίρνουν κουράγιο, ἔστω κι' ἂν εἶναι ἀδύναμοι, ἂν λείψουν ὅμως ἐκεῖνοι διαλύονται, ἔστω κι' ἂν εἶναι δυνατοί; Πές μου λοιπὸν, ποιά ἦσαν τὰ πιθανὰ ἐπιχειρήματα πού θὰ τὰ μεταχειρίζονταν, ὅταν ἐπρόκειτο ν' ἀρχίσουν τὰ κη-

ρύγματά τους και να ξεκινήσουν προς όλη την Οίκουμένη; Γιατί αν τυχόν ήσαν μανιακοί, (και δεν θα πάψω να επαναλαμβάνω το ίδιο πράγμα), δεν θάπρεπε να καταφέρουν απολύτως τίποτα· γιατί κανείς δεν πιστεύει στους τρελλούς. "Αν όμως το κατώρθωσαν, όπως βέβαια και το κατώρθωσαν — και το φανερώνει το τέλος — ήσαν απ' όλους σοφώτεροι.

* * *

"Αν δεν ήσαν απ' όλους σοφώτεροι, είναι ολοφάνερο πώς δεν βγήκαν να κηρύξουν απλώς κι' όπως έτυχε. Γιατί αν δεν τον έβλεπαν πώς αναστήθηκε, ποιό πράγμα θάχε την δύναμη να τους ξεσηκώσει για τον πόλεμον αυτόν; και τί δεν θα τους απέτρεπε; Τους είχε είπῃ, πώς ύστερα από τρεις ημέρες θ' αναστηθῆ, και τους υποσχέθηκε την βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Τους εἶπε, πώς θα γίνουν κύριοι τῆς Οίκουμένης, όταν θα πάρουν τ' Ἅγιο Πνεῦμα, και χίλια δυό ἄλλα, ἔκτος απ' αὐτά, πού υπερέβαιναν κάθε φυσικό νόμο. "Ωστε αν δεν εἶχε πραγματοποιηθῆ τίποτες απ' αὐτά, κι' αν τους ἐπίστευαν ὅσο ζούσε, δεν θα τον ἐπίστευαν πλέον όταν πέθανε, αν δεν τον εἶχαν ἰδῆ πώς αναστήθηκε. Γιατί θάλεγα — "Ελεγε, πώς ἐπειτα ἀπὸ τρεῖς ἡμέρες θ' αναστηθῶ, και δεν αναστήθηκε. Μᾶς υποσχέθηκε πώς θα μᾶς δώσει Πνεῦμα Ἅγιο, και δεν μᾶς τῴστειλε... Πῶς λοιπὸν θα τον πιστέψουμε γιὰ τὰ μελλούμενα, ἀφοῦ διαψευστήκαμε γιὰ τὰ τωρινά; Και γιὰ ποῖο λόγο, ἀφοῦ δεν αναστήθηκεν, ἐκήρυτταν ὅτι αναστήθηκε; — Ἐπειδὴ τον ἀγαποῦσαν, ἀπαντοῦν μερικοί. Κι' ὅμως τὸ φυσικὸ ἦτανε νὰ τον μισοῦν ἀπὸ ἐδῶ και πέρα· γιατί τους ἀπάτησε και τους ἐπρόδωσε· και γιατί ἀφοῦ τους ξεσηκωσε με χίλιες δυό ἐλπίδες, κι' ἀφοῦ τους ἐχώρισε ἀπὸ τὰ σπίτια τους κι' ἀπὸ τὰ γονικά τους κι' απ' ὅλους, κι' ἀφοῦ ἔκαμε νὰ τους ἐχθρεύονται ὁλόκληρο τὸ ἔθνος τῶν Ἑβραίων, τους ἐπρόδωσε κατόπι.

* * *

Κι' αν μὲν αὐτὸ πού γίνηκε ἦταν ἀποτέλεσμα ἀδυναμίας, θα τὸ συγχωροῦσαν. Στὴν περίστασιν ὅμως αὐτὴν, ἐνομιζονταν ὡς ἔργο μεγάλης ἀπάτης. Γιατί θάπρεπε νὰ εἰπῇ τὴν ἀλήθεια· και νὰ μὴν ὑπόσχεται τὸν οὐρανὸ, ἀφοῦ ἦτανε ἄνθρωπος, ὅπως λέτε. "Ωστε τὸ σωστὸ ἦταν νὰ κάνουν αὐτοὶ τ' ἀντίθετο, και νὰ κηρύττουν τὴν ἀπάτη, και νὰ τον ἀποκαλοῦν ψευδολόγο και μάγο· γιατί μ' αὐτὸν τὸν τρόπο κι' ἀπὸ τους κινδύνους θα ξέφευγαν, και θάπαυαν ἔτσι τὸν ἐναντίον τους πόλεμο. Γιατί, αν τυχὸν ἔδωκαν οἱ Ἑβραῖοι στοὺς στρατιῶτες χρήματα, γιὰ νὰ βεβαιώσουν πώς ἔκλεψαν τὸ σῶμά του· γιατί αν οἱ μαθητὲς του παρουσιάζονταν κι' ἔλεγαν, ὅτι τὸ κλέψαμε και δεν αναστήθηκε, ποιά τιμὴ ὑπῆρχε πού δεν θα τὴν ἀπολάβαι-

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

165. Εἰς ποίας περιπτώσεις κατὰ τὸν ἔσπερινὸν ψάλλεται τὸ θεοτοκίον τοῦ ἀναστασίμου ἀπολυτικίου καὶ εἰς ποίας περιπτώσεις ὄχι; (Ἐρώτησις Αἰδεσιμ. Δ. Κουρκουλή).

Γιὰ τὴν φαλμωδία τοῦ ἀναστασίμου θεοτοκίου τῆς Ὀκτωῆχου διαλαμβάνει ἡ σχετικὴ «περὶ ἀπολυτιῶν» παράγραφος τοῦ Τυπικοῦ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας (§ 15). Ἡ διάταξις ἀφορᾷ κυρίως εἰς τὰ ἀναστάσιμα ἀπολυτίκια, ἀλλὰ ἐμμέσως γίνεται λόγος καὶ γιὰ τὰ θεοτοκία. Ἀπὸ ἐκεῖ καὶ ἀπὸ τὴν κρατούσα πρᾶξι μποροῦμε νὰ συναγάγωμε τὰ ἑξῆς:

α') Τὸ ἀναστάσιμο θεοτοκίον δὲν ψάλλεται κατὰ τὰς δεσποτικὰς καὶ θεομητορικὰς ἑορτάς, εἴτε τύχουν Κυριακὴ εἴτε ὄχι.

β') Δὲν ψάλλεται καὶ κατὰ τὰ μεθέορτα τῶν δεσποτικῶν καὶ θεομητορικῶν ἑορτῶν, ὁπότε στὴν θέσι τοῦ ψάλλεται τὸ ἀπολυτίκιον τῆς ἑορτῆς.

γ') Κατὰ τὰς Κυριακὰς ψάλλεται τὸ ἀναστάσιμο θεοτοκίον ἀπολυτίκιον τοῦ ἡχοῦ τῆς Κυριακῆς, ἢ ἂν ὁ ἅγιος τῆς ἡμέρας ἔχη δοξαστικὸ καὶ ψαλῆ τὸ ἀπολυτίκιόν του, τότε ψάλλεται τὸ ἀναστάσιμο θεοτοκίον ἀπολυτίκιον τοῦ ἡχοῦ τοῦ ἀπολυτικίου τοῦ ἁγίου.

δ') Ὅταν ὁ ἅγιος τῆς ἡμέρας ἔχη πλήρη ἑορταστικὴ ἀκολουθία (ἀναβαθμοὺς κλπ. στὸν ὄρθρο) στὰ Μηναῖα ἢ σὲ ἰδιαιτέρα φυλλάδα, ἂν ἑορτάζεται τοπικῶς ὁ ἅγιος, ψάλλεται τὸ ἀναστάσιμο θεοτοκίον ἀπολυτίκιον τοῦ ἡχοῦ τοῦ ἀπολυτικίου τοῦ ἁγίου, ὡς ἀνωτέρω.

ε') Ὅταν δὲν ἔχη ὁ ἅγιος πλήρη ἑορταστικὴ ἀκολουθία μετὰ τὸ ἀπολυτίκιόν του ψάλλεται τὸ θεοτοκίον τοῦ ἡχοῦ τοῦ ἀπολυτικίου τοῦ ἁγίου ἀπὸ τὰ θεοτοκία τῆς ἡμέρας, πού εὐρίσκονται στὸ τέλος τῆς Παρακλητικῆς καὶ τοῦ Ὁρολογίου. («Θεοτοκία εἰς ἕκαστον ἡχόν»).

ναν; Ὡστε ἦταν στὸ χέρι τους καὶ τὸ νὰ τοὺς τιμοῦν καὶ τὸ νὰ τοὺς στεφανώνουν. Γιὰ ποῖο λοιπὸν λόγο, ἀντὶς γι' αὐτά, προτίμησαν νὰ βρίζονται καὶ νὰ κινδυνεύουν, ἂν δὲν ἦταν κάποια θεία δύναμη πού τοὺς ἔσπρωχνε, καὶ πού ἦταν δυνατώτερη ἀπ' ὅλα αὐτά;

(Συνεχίζεται)

Ἐπίδοση ΘΕΟΔΟΣΗ ΣΠΕΡΑΝΤΣΑ

ς') Τὸ ἀναστάσιμο θεοτοκίον ψάλλεται ἀπαραιτήτως καὶ κατὰ τὴν ἀπόδοσι ἐκάστου ἤχου κατὰ τὸν ἑσπερινὸ τοῦ Σαββάτου (Παρασκευὴ ἑσπέρας) καὶ στὸν ὄρθρο τοῦ Σαββάτου, στὸν ἤχο ὁμοῦ τοῦ ἀπολυτικίου τοῦ ἁγίου, εἴτε εἶναι ἑορταζόμενος ὁ ἅγιος εἴτε ὄχι, δηλαδὴ πάλι κατὰ τὸν πίνακα τῶν θεοτοκίων τῶν ὀκτὼ ἤχων τῆς Παρακλητικῆς καὶ τοῦ Ὡρολογίου. Ἐξαιρέσεις παρουσιάζεται μόνον στὸν πλ. β' ἤχο, ὅπου ἀντὶ τοῦ ἀναστασίμου «Ὁ τὴν εὐλογημένην...» προβλέπεται εἰς τὴν ἀνωτέρω περίπτωσι ἢ ψαλμωδία τοῦ θεοτοκίου «Προῖστορεῖ ὁ Γεδεών...».

166. Ἐπιτρέπεται κατὰ τὴν τέλεσιν τοῦ μικροῦ ἁγιασμοῦ νὰ παραλείπωμεν τὴν μεγάλην εὐχὴν «Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ μέγας τῆ βουλή...» δι' οἰκονομίαν χρόνου, κατὰ τὴν διάταξιν τοῦ Μικροῦ Εὐχολογίου ἐκδόσεως Ἀποστολικῆς Διακονίας; (Ἐρώτησις Πανοσιολ. Φ.Α.).

Κατὰ τὰς περιστατικὰς ἀκολουθίας, πού εἶναι συνδεδεμένες μετὰ τὴν ἀκολουθία τοῦ μικροῦ ἁγιασμοῦ, ἡ ἔκδοσις τοῦ Μικροῦ Εὐχολογίου ἀπὸ τὴν Ἀποστολικὴν Διακονίαν φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως ὅτι παραλείπει τὴν ἐν λόγῳ μεγάλην εὐχὴν. Στὴν ἔκδοσι πράγματι αὐτὴ εἰσάγονται οἱ εἰδικές αὐτὲς περιστατικὰς ἀκολουθίας, στίς ὁποῖες ἀποσκοπεῖται ἡ σύντημις τῆς ἀκολουθίας τοῦ ἁγιασμοῦ ἀφ' ἑνός, διὰ τῆς παραλείψεως ὠρισμένων τροπαρίων καὶ ἄλλων στοιχείων, καὶ ἡ προσαρμογὴ τῆς ἀκολουθίας πρὸς τίς εἰδικές ἀνάγκας στίς ὁποῖες ἀποβλέπει ἡ τέλεσις τῶν ἀφ' ἑτέρου, διὰ τῆς εἰσαγωγῆς εἰδικῶν ἀναγνωσμάτων, αἰτημάτων εἰς τὰ εἰρηνικά καὶ τῆς εἰδικῆς εὐχῆς πού κατακλείει τὴν ἀκολουθία. Τὴν εὐχὴν «Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ μέγας τῆ βουλή...» δὲν τὴν ἀναγράφει ὄχι γιατί θὰ πρέπει νὰ παραλειφθῆ, ἀλλὰ γιατί βρίσκεται καταχωρισμένη στὴν ἀρχὴ τοῦ Εὐχολογίου στὴν ἀκολουθία τοῦ μικροῦ ἁγιασμοῦ, πού κατὰ τὴν ὀρθὴν παράδοσι τῶν χειρογράφων καὶ τῶν ἐντύπων παλαιῶν ἐκδόσεων τῶν Ἀγιασματῶν, τίθεται ὡς πρώτη στὴν σειρὰ τῶν ἀκολουθιῶν τοῦ μικροῦ αὐτοῦ λειτουργικοῦ βιβλίου, πού γιὰ τὸν λόγο ἐξ ἄλλου αὐτὸν λέγεται «Ἀγιασματῶν». Ὑποθέτω ὅτι στὴν παρανόησι τῆς ἀσαφοῦς κάπως διατάξεως τοῦ Μικροῦ αὐτοῦ Εὐχολογίου ἔχουν ὑποπέσει πολλοὶ κληρικοὶ καὶ ἴσως καὶ ἐτέλεσαν τὴν ἀκολουθία τοῦ μικροῦ ἁγιασμοῦ χωρὶς τὴν εὐχὴν αὐτή. Παράλειψι τῆς εὐχῆς αὐτῆς ὄχι μόνο δὲν ὀρίζει, ἀλλ' ἀποκλείεται καὶ νὰ ὑπονοῆ ἢ ἐπίσημος αὐτὴ ἔκδοσις τοῦ Ἀγιασματῶν καὶ τοῦτο ὄχι ἀπλῶς γιατί θὰ ἦταν καινοτο-

μία, αὐτὸ ἴσως θὰ ἦταν τὸ ὀλιγώτερο, ἀλλὰ γιατί ἡ εὐχὴ αὐτὴ εἶναι «ἡ εὐχὴ τοῦ ἁγιασμοῦ», κατὰ τὰ χειρόγραφα, ἡ καθαγιαστικὴ εὐχὴ, χωρὶς τὴν ὁποία δὲν τελεῖται ἁγιασμός. Θὰ ἦταν δηλαδὴ ἀκολοθία ἁγιασμοῦ χωρὶς καθαγιασμό τοῦ ὕδατος.

Καὶ ἰδοὺ ἀναλυτικώτερα πῶς ἔχει τὸ πρᾶγμα: Κάθε ἱερὰ τελετὴ ἀποτελεῖται ἀπὸ ἓνα κεντρικὸ τμήμα ἀμετάβλητο, ποὺ συνιστᾷ τὸν πυρῆνα τῆς ἀκολουθίας, καὶ ἀπὸ περιφερειακὰ μεταβλητὰ στοιχεῖα δευτερευούσης σημασίας. Τέτοια στὴν ἀκολουθία τοῦ ἁγιασμοῦ εἶναι οἱ δύο ψαλμοί, τὰ τροπάρια, τὰ ἀναγνώσματα, τὰ εἰρηνικά, ἡ εὐχὴ τῆς κεφαλοκλισίας, τὰ τροπάρια ποὺ ἀκολουθοῦν καὶ οἱ εἰδικές εὐχές γιὰ κάθε περίστασι, ποὺ προστίθενται στὸ τέλος τῆς ἀκολουθίας. Τὰ στοιχεῖα αὐτὰ στὰ χειρόγραφα παρουσιάζουν πολλὴ μεγάλη ποικιλία καὶ τὰ περισσότερα ἀπὸ αὐτὰ ἔχουν προστεθῆ μεταγενεστέρως σ' αὐτήν. Ὅλα αὐτὰ δὲν ἔχουν καθαγιαστικὸ χαρακτήρα. Τὰ εἰρηνικά ἐξ ἄλλου, ὅπως εἶναι γνωστό, εἶναι διακονικὲς παρακελεύσεις πρὸς τὸν λαό, ποὺ τὸν προτρέπουν νὰ δεθῆ γιὰ τὰ γνωστὰ κοινὰ αἰτήματα καὶ εἰδικῶς γιὰ τὸν καθαγιασμό τοῦ ὕδατος ποὺ ἔχει προτεθῆ («Ἵπὲρ τοῦ ἁγιασθῆναι...»), («Ἵπὲρ τοῦ καταφοιτῆσαι...») κλπ.). Ὁ λαὸς ἀναποκρινόμενος στὴν πρόσκλησι δέεται ἀπαντῶν διὰ τοῦ «Κύριε, ἐλέησον». Εἰσάγουν δηλαδὴ μὲ ἄλλα λόγια τὴν εἰδικὴ καθαγιαστικὴ εὐχὴ τοῦ ἱερέως, ποὺ πρόκειται νὰ ἐπακολουθῆσῃ. Ἡ μικρὰ εὐχὴ τῆς κεφαλοκλισίας «Κλῆνον, Κύριε, τὸ οὖς σου...», ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀκολουθία τοῦ μεγάλου ἁγιασμοῦ, δὲν δέεται γιὰ τὸν καθαγιασμό τοῦ ὕδατος, ποὺ προϋποτίθεται ἤδη τετελεσμένος, ἀλλὰ γιὰ τὸν ἁγιασμό τοῦ λαοῦ «διὰ τῆς τοῦ ὕδατος τούτου μεταλήψεως». Ἡ ἐμβάπτισις τοῦ τιμίου σταυροῦ δὲν ἀποβλέπει στὸν καθαγιασμό τοῦ ὕδατος, ἀφοῦ αὐτὸ στὴν εὐχὴ τῆς κεφαλοκλισίας παρουσιάζεται ἤδη καθαγιασμένο. Αὐτὴ μάλιστα δὲν ἀπαντᾷ στὰ ἀρχαῖα χειρόγραφα, ἀλλὰ εἰσῆλθε στὴν ἀκολουθία τοῦ μικροῦ ἁγιασμοῦ ἐξ ἐπιδράσεως τῆς ἀντιστοίχου πράξεως τῆς ἀκολουθίας τοῦ μεγάλου ἁγιασμοῦ, ὅπου εἰσήχθη πάλι μεταγενεστέρως εἰς ἀνάμνησιν καὶ ἀναπαράστασιν τοῦ βαπτίσματος τοῦ Κυρίου. Ἐξ ἄλλου οὔτε στὴν παράλληλο ἀκολουθία τοῦ ἁγίου βαπτίσματος ὁ καθαγιασμός τοῦ ὕδατος γίνεται διὰ τῆς καταδύσεως τοῦ τιμίου σταυροῦ. Ὁ καθαγιασμός καὶ στίς τρεῖς παράλληλες ἀκολουθίες, τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, τοῦ μεγάλου καὶ τοῦ μικροῦ ἁγιασμοῦ, γίνεται μόνο διὰ τῆς καθαγιαστικῆς εὐχῆς. Τὰ τροπάρια, ἡ ἐκτενὴς καὶ ἡ ἀπολυτικὴ εὐχὴ ποὺ ἀκολουθοῦν εἶναι ὁ ἐπίλογος τῆς ἀκολουθίας. Ἐξ ἄλλου οἱ εἰδικές εὐχές ποὺ παρεμβάλλονται πρὸς τὸ τέλος, εἰς θεμέλιον, εἰς οἶκον νέον, εἰς ἀγρούς, εἰς ἀμπελῶνα κλπ., καθὼς καὶ οἱ νεώτερες περιστατικὲς εὐχές ποὺ εἰσάγει τὸ Ἀγιασματάριον

τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, δὲν εἶναι εὐχὲς καθαγιασμοῦ τοῦ ὕδατος, ἀλλ' εὐχὲς ποῦ ἀποσκοποῦν στὴν εὐλογία εἰδικῶς ἔργων τῶν χειρῶν τῶν ἀνθρώπων, χάριν τῶν ὁποίων καὶ ἐτελέσθη ἡ ἀκολουθία τοῦ ἁγιασμοῦ.

Δὲν ὑπάρχει λοιπὸν ἀμφιβολία ὅτι ἡ καθαγιαστικὴ εὐχὴ πρέπει νὰ ἀναζητηθῆ στὸ διάστημα μεταξὺ τῶν εἰρηλικῶν, διὰ τῶν ὁποίων εἰσάγεται ἡ εὐλογία, καὶ τῆς εὐχῆς τῆς κεφαλοκλισίας, κατὰ τὴν ὁποία τὸ ὕδωρ εἶναι πιά καθαγιασμένο. Στὰ ἔντυπα ἔχομε τὴν εὐχὴ «Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ μέγας τῆ βουλή...». Τὰ χειρόγραφα παρουσιάζουν κάποια ποικιλία, ἀλλὰ ὅλα συμφωνοῦν στὸ ὅτι στὸ σημεῖο αὐτὸ ἀπαραιτήτως ὑπάρχει καθαγιαστικὴ εὐχὴ, εἴτε αὐτὴ εἶναι ἡ ἀνωτέρω, εἴτε μία ἄλλη παρομοία «Ὁ Θεὸς ὁ μέγας καὶ ὕψιστος...», εἴτε μία ἄλλη συντομωτέρα «Ὁ Θεός, (ἢ Κύριε), ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ τὸ πικρὸν ὕδωρ...». Ἡ εὐχὴ αὐτὴ θὰ πρέπει νὰ εἶναι ὅ,τι καὶ ἡ εὐχὴ τῆς ἀναφορᾶς στὴν θεία λειτουργία, ἢ οἱ εὐχὲς «Μέγας εἶ, Κύριε...» στὶς ἀκολουθίες τοῦ ἁγίου βαπτίσματος καὶ τοῦ μεγάλου ἁγιασμοῦ, ἐπιδράσεις ἐκ τῶν ὁποίων μποροῦμε εὐκόλα νὰ διακρίνωμε στὰ κείμενα ὅλων τῶν ἀνωτέρω εὐχῶν. Τὸ κείριο δὲ σημεῖο τῆς εὐχῆς αὐτῆς εἶναι ἡ ἐπίκλησις γιὰ τὸν καθαγιασμό τοῦ ὕδατος, ποῦ εἶναι ὅ,τι καὶ ἡ ἐπίκλησις στὴν εὐχὴ τῆς ἀναφορᾶς τῶν λειτουργιῶν μας («κατάπεμψον... καὶ ποιήσον...»), ἢ τὸ ἀντίστοιχο σημεῖο τῆς εὐχῆς τοῦ ἁγίου βαπτίσματος καὶ τοῦ μεγάλου ἁγιασμοῦ («αὐτὸς οὖν φιλόνηρωπε βασιλεῦ, πάρεσο καὶ νῦν διὰ τῆς ἐπιφοιτήσεως τοῦ ἁγίου σου Πνεύματος καὶ ἁγίασον τὸ ὕδωρ τοῦτο...», «αὐτὸς καὶ νῦν, δέσποτα, ἁγίασον τὸ ὕδωρ τοῦτο τῷ Πνεύματί σου τῷ ἁγίῳ...»). Ἡ ἐπίκλησις αὐτὴ στὴν ἐν χρήσει εὐχὴ «Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ μέγας τῆ βουλή...» εἶναι κάπως ἀόριστος: «αὐτὸς, φιλόνηρωπε βασιλεῦ, καὶ διὰ τῆς τοῦ ὕδατος τοῦτου μεταλήψεώς τε καὶ ραντισμοῦ τὴν σὴν εὐλογίαν ἡμῖν κατάπεμψον...» στὴν ἄλλη «Ὁ Θεὸς ὁ μέγας καὶ ὕψιστος...» σαφεστέρα: «καὶ κατάπεμψον ἡμῖν τὴν σὴν εὐλογίαν καὶ τῶν ἱαμάτων τὴν χάριν ἐπὶ τὸ ὕδωρ τοῦτο...»: ὁμοίως καὶ στὴν εὐχὴ «Ὁ Θεός, ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ τὸ πικρὸν ὕδωρ...»: «αὐτὸς καὶ νῦν, δέσποτα, ἁγίασον τὸ ὕδωρ τοῦτο καὶ ποιήσον...». Οἱ φράσεις αὐτὲς κατὰ πολλὰ χειρόγραφα, κατὰ τὸν τύπο τῆς εὐχῆς τοῦ ἁγίου βαπτίσματος καὶ τοῦ μεγάλου ἁγιασμοῦ, ἐπανελαμβάνοντο ἐκ τρίτου.

Νομίζω ὅτι τὰ πράγματα εἶναι τόσο σαφῆ, ὥστε δὲν χρειάζεται νὰ προστεθῆ τίποτε περισσότερο. Ὅπως δὲν ἐννοεῖται λειτουργία χωρὶς τὴν εὐχὴ τῆς ἀναφορᾶς ἢ εὐλογία τοῦ ὕδατος τοῦ ἁγίου βαπτίσματος καὶ μέγας ἁγιασμός χωρὶς τὶς εὐχὲς τοῦ καθα-

Στὸ περιθώριο τῆς Ἁγίας Γραφῆς

Ο ΠΟΝΤΙΟΣ ΠΙΛΑΤΟΣ

Τὸ ὄνομά του τὸ διαιωνίζουσι ἡ Ἁγία Γραφή καὶ τὸ Σύμβολον τῆς Πίστεως («σταυρωθέντα ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου»). Εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ κύρια πρόσωπα τοῦ Θείου Δράματος ὁ ἄνθρωπος, πού με ἓνα «ὄχι» του θά μπορούσε νὰ ματαιώσῃ τὴ σταύρωση τοῦ Χριστοῦ. Πρόφερε, στὰ πράγματα, αὐτὸ τὸ «ὄχι» κομματιαστὰ καὶ δισταχτικά, χωρὶς νὰ κοτορθώσῃ στὸ τέλος νὰ ἀντισταθῇ στοὺς

γιασμοῦ τοῦ ὕδατος, ἔτσι δὲν ἐννοεῖται καὶ μικρὸς ἁγιασμὸς χωρὶς τὴν καθαγιαστικὴν του εὐχή. Γιὰ τὸν λόγο αὐτὸν καὶ πρὸς ἄρσι κάθε παρανόησεως σὲ μία νεωτέρα ἔκδοσι τοῦ Ἁγιασματάρου θά ἦταν ἀπαραίτητος ἡ σχετικὴ ἐπεξήγησις. Ἄν πάλι ἡ συνήθης εὐχή ἢ ἡ ἄλλη ἢ ὁμοία εἶναι πολὺ μακρὰς καὶ ἔχουσι πολλὰ αἰτήματα ἄσχετα πρὸς τὶς περιστάσεις στίς ὁποῖες ἀφοροῦν οἱ εἰδικές περιστατικὰς ἀκολουθίας, θά μπορούσε, νομίζω, νὰ εἰσαχθῇ ἡ σύντομος καὶ ὠραία εὐχή, πού ἀπαντᾷ σὲ πολλὰ χειρόγραφα, πού δημοσιεύεται καὶ ἀπὸ τὸν κ. Π. Τρεμπέλα στὸ «Μικρὸν Εὐχολόγιον», τόμος Β', Ἀθῆναι 1955, σελ. 70. Ἐπίσης τὴν δημοσιεύει σὲ μιὰ ἄλλη παραλλαγή καὶ ὁ Θεόφιλος Καμπανίας στὸ «Ταμεῖον Ὁρθοδοξίας», ἔκδ. 7η, Θεσσαλονίκη, σελ. 149. Ὁ Θεόφιλος τὴν παραλαμβάνει ἀπὸ τὸ Τυπικὸν τοῦ Συμεὼν Θεσσαλονίκης («Διάταξις...» κῶδιξ Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης Ἀθηνῶν 2047), κατὰ τὸ ὁποῖο προβλέπεται ἡ ἀνάγνωσις τῆς κατὰ τὸν ἁγιασμὸ πού ἐγίνετο κατὰ τὴν λιτανεῖα τῆς ἀρχῆς τῆς Ἰνδίκτου (1η Σεπτεμβρίου). Τὸ ἀκριβὲς κείμενον τῆς εὐχῆς κατὰ τὸν ἀνωτέρω κώδικα εἶναι τὸ ἀκόλουθον:

«Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ τὸ πικρὸν ὕδωρ ἐπὶ Μωϋσέως τῷ λαῷ εἰς γλυκύτητα μεταποιήσας καὶ τὰ βλαβερά ὕδατα ἐπὶ Ἐλισσαίου ἄλατι θεραπεύσας καὶ τὰ Ἰορδάνεια ρεῖθρα ἀγιάσας τῇ ἀχράντῳ σου ἐπιφανείᾳ, αὐτὸς καὶ νῦν, Δέσποτα, ἀγίασον τὸ ὕδωρ τοῦτο τῇ ἐνεργείᾳ καὶ ἐπιφοιτήσῃ τοῦ ἁγίου σου Πνεύματος, τοῦ γενέσθαι αὐτὸ πᾶσι τοῖς ἀρουμένοις καὶ μεταλαμβάνουσιν ἐξ αὐτοῦ εὐλογίας πηγῆν, ἰατρεῖον παθῶν, ἁγιασμὸν οἰκων, πάσης ἐπιβουλῆς ὄρατῆς τε καὶ ἀοράτου ἀλεξιτήριον. Ἐλθέτω τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον ἐφ' ἡμᾶς καὶ κατασκήνωσον ἐν τῷ ὕδατι τούτῳ καὶ τοὺς σπύλους τῶν προσερχομένων ἰασάμενος, εἰσάγαγε πάντας ἡμᾶς εἰς τὴν οὐράνιον σου βασιλείαν· σὺ γὰρ εἶ ὁ ἁγιασμὸς ἡμῶν καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν...».

Φ.

Ἰουδαίους, πού εἶχαν καταδικάσει τὸν Χριστὸ σὲ θάνατο. Ὡς ἐκπρόσωπος τῆς ρωμαϊκῆς ἐξουσίας, πού κάτω ἀπὸ τὸν ζυγὸ τῆς τελοῦσε ὁ ἑβραϊκὸς λαός, ἐπεκύρωσε τὴν καταδικὴ ἐκείνη καὶ παρέδωσε τὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ στοὺς Ρωμαίους στρατιῶτες γιὰ νὰ τὸν θανατώσουν πάνω στὸν Γολγοθᾶ.

Οἱ Εὐαγγελισταὶ διέσωσαν ἀρκετὰ στοιχεῖα τῆς προσπαθείας του νὰ γλυτώσῃ τὸν Θεῖο Ὑπόδικο ἀπὸ τὴν ἀπόφαση τῶν Ἰουδαίων, ἴσως καὶ ὅλα. Ὡστόσο, δὲν μπορούμε νὰ εἶμαστε βέβαιοι, μὲ ἀκρίβεια, γιὰ τὰ ἐσωτερικὰ κίνητρα τῆς συμπεριφορᾶς τοῦ Ἡγεμόνος.

Φαίνεται ὅτι δὲν μπόρεσε νὰ καταλάβῃ ἢ ἔστω καὶ νὰ υποπευθῇ τὴν πραγματικὴ φύση τοῦ Ἰησοῦ. Ἀκόμη καὶ ὅταν ἡ σύζυγός του Κλαυδία Πρόκλη τοῦ διεμήνυσε, ὕστερα ἀπὸ τὸ ὄνειρο πού εἶχε δῆ, ὅτι εἶχε νὰ κάνῃ μὲ ἓνα ἅγιο ἄνθρωπο («μηδὲν σοὶ καὶ τῷ δικαίῳ ἐκείνῳ...», Ματθ. κζ' 19), δὲν ἀνανήφει, δὲν βγαίνει ἀπὸ τὸ σκοτάδι τῆς ἀγνοίας του.

Ἄλλο τόσο ὁμως φαίνεται ὅτι, ἂν ὄχι ὁ μόνος, πάντως ἦταν ἓνας ἀπὸ τοὺς λόγους τῆς ἀντιστάσεως τοῦ Πιλάτου στοὺς Ἰουδαίους τὸ ὅτι εἶχε σχηματίσει τὴ γνώμη πὼς ὁ Ἰησοῦς δὲν ἦταν ἔνοχος ἀπέναντι στοῦ ποινικὸ καὶ πολιτικὸ δίκαιο τῆς Ρώμης. Καὶ ἀκριβῶς ὅταν οἱ Ἰουδαῖοι τοῦ ἐπέσεισαν τέτοια ἔνοχη («ποιεῖ ἑαυτὸν βασιλέα...», Ἰω. ιθ' 12, «οὐκ εἶ φίλος τοῦ Καίσαρος», Ἰω. ιθ' 12, «οὐκ ἔχομεν βασιλέα εἰ μὴ Καίσαρα», Ἰω. ιθ' 15), ἐνδίδει καὶ κατανεύει στοῦ αἴτημά τους. Ἀπὸ φόβο, ὄχι ἐπειδὴ εἶχε πεισθῆ. Ἀπόδειξη, τὸ νίψιμο τῶν χεριῶν του καὶ ἡ δήλωσή του ὅτι ὁ ἴδιος θεωροῦσε τὸν ἑαυτό του «ἄθῳο» (Ματθ. κζ', 24), ἀμέτοχη τῆ συνειδησή του, σ' αὐτὴ τὴν καταδική.

Τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Πιλάτου γιὰ τὸν Ἰησοῦ ἦταν πράγματι κάτι πού τοῦ τὸ υπαγόρευσε ἡ δικαστικὴ καὶ ἡ ἀνθρώπινη συνείδησή του; Ἡ, ὅπως υποστηρίζει μιὰ θεωρία, κίνητρό του ἦταν ἡ γενικώτερη ἀποστροφή καὶ περιφρόνησή του πρὸς τοὺς ἄρχοντες τοῦ Ἰσραὴλ καὶ τὸν λαὸ τους; Κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ δώσῃ βέβαιη ἀπάντησι σ' αὐτὸ τὸ διπλὸ ἐρώτημα. Ἀρκεῖ ὁμως τὸ ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία γιὰ τὴν ἀνυποψία τοῦ Πιλάτου μπροστὰ στὴν ἀληθινὴ ἰδιότητα τοῦ Χριστοῦ, — ἀνυποψία πού πρέπει νὰ τὴν παραδεχθῶμε, τεκμηριωμένη καθὼς εἶναι μὲς ἀπὸ τίς σχετικὲς εὐαγγελικὲς γραμμές, — ὥστε νὰ μὴ τοῦ καταλογισθῇ ἀπεριόριστη εὐθύνη. Ἄν ὁ Κύριος παρακάλεσε τὸν Πατέρα του νὰ συγχωρήσῃ τοὺς σταυρωτὰς του μὲ τὸ ἐπιχείρημα ὅτι δὲν ἤξεραν τί ἔκαναν (Λουκ. κγ' 34), ἔχει θέση μὲσα σ' αὐτὸ τὸ σχῆμα

ἀφέσεως καὶ ὁ εἰδωλολάτρης Ἡγεμών, πού εἶχε μέσα του ἐπίσης πηχτὸ σκοτάδι ἄγνοιας.

Ἄλλὰ ἂν τὸ φταιξίμὸ του περιορίζεται ἔτσι ὡς πρὸς τὴ θεοκτονία, δὲν ἐξαλείφεται ὡς πρὸς τὴν ἀνθρωποκτονία, τὴν παράδοση ἐνὸς ἀθώου στὸν θάνατο.

Ὡς δικαστής, ὁ Πιλάτος δὲν στάθηκε στὸ ὕψος του. Ἐπιχείρησε καὶ μάλιστα μὲ ἐπιμονὴ νὰ ἀποσπάσῃ τὸν Ἰησοῦ ἀπὸ τὸ ἄδικο τέλος πού τοῦ καθώρισε τὸ ἄνομο Συνέδριο, ἀλλὰ ἡ προσήλωσή του στὶς ἀρχές τοῦ δικαίου δὲν ἄντεξε ὅταν παρουσιάσθηκε ἀλληλένδετη μὲ μιὰ δική του πιθανὴ καταστροφή. Ὅταν τὸ αἶσθημα τοῦ δικαίου προσέκρουσε ἀπειλητικὰ στὸ δικό του συμφέρον, ὁ Πιλάτος λιποψύχησε καὶ παράτησε τὴν προσπάθειά του.

Ἄλλὰ καὶ ὡς πολιτικὸς ἄρχων, πού θὰ ἤθελε νὰ ταπεινώσῃ τοὺς ὑποδούλους του, πάλι δὲν ἔδειξε σθένος ἀνδρικό. Μόλις ἡ νομικὴ επιχειρηματολογία τῶν ἀντιπάλων του ὕψωσε ἐνώπιόν του τὸ φόβητρο τῆς ἐνδεχομένης ὀργῆς τοῦ αὐτοκράτορος ἀπέναντί του, ὁ Πιλάτος ἐγκατέλειψε τὴν ἀντίστασή του καὶ ὑπέκυψε.

Κατὰ τὴν παράδοση, ἀντίθετα πρὸς τὴ σύζυγό του πού ἐγίνε μέλος τῆς Ἐκκλησίας, ὁ Πόντιος Πιλάτος ἔμεινε στὴν ἀπιστία του, χωρὶς νὰ γνωρίσῃ τὸ φῶς τοῦ Εὐαγγελίου, ἀλλὰ οἱ τύψεις του δὲν τὸν ἄφησαν καὶ μάλιστα, στὸ τέλος, τὸν ὠδήγησαν στὴν αὐτοχειρία.

Ὅπως καὶ νὰ ἔχη τὸ πρᾶγμα, τὸ ὄνομα τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ, παραδομένο ἀπὸ τὴν Καινὴ Διαθήκη καὶ ἀπὸ τὸ Σύμβολο τῆς Πίστεως — ἀπὸ τὰ πιὸ ἐπίσημα κείμενα τῆς Ἐκκλησίας — στὴ μνήμη τῶν Χριστιανικῶν γενεῶν, μᾶς θυμίζει μιὰ συγκλονιστικὴ περίπτωσις ἐγκαταλείψεως τοῦ Χριστοῦ, ἱκανὴ νὰ διδάσκῃ καὶ νὰ κινήσῃ σὲ μετάνοια, μ' ὅλο τὸ φοβερὸ ἀρνητικὸ τῆς περιεχόμενου. Ὅσο καὶ ἂν ὁ Πιλάτος δὲν ἤξερε, ἤξερε πάντως ἀρκετὰ γιὰ νὰ δοκιμασθῇ καὶ νὰ κριθῇ ὁ ἴδιος ἔχοντας βρεθῇ στὴ θέσις καὶ στὴν περίστασις νὰ κρίνῃ τὸν Χριστό.

Ἦξερε ὅτι εἶχε ἐνώπιόν του ἓνα ἀνθρωπο ἀθώο. Καὶ τὸν ἄφησε νὰ ὑποστῇ τὴν ἐσχάτη τῶν ποινῶν, ἐπειδὴ δὲν εἶχε ὁ ἴδιος πίστις στὴ δικαιοσύνη πού ἐκπροσωποῦσε, ἐπειδὴ τοποθετοῦσε τὴ δική του ἀσφάλεια καὶ καλοπέρασις πάνω ἀπὸ τὸ ἰδανικὸ αὐτό.

Καὶ ἂν τὸ ὄνομα τοῦ Πιλάτου παραδόθηκε σὲ τόση ἀτιμία παρὰ τὴν ἄγνοιά του, τί μέλλεται νὰ ἀπογίνη στὴν αἰωνιότητα — τὴν πραγματικὴ καὶ ὄχι τὴν πρόσκαιρη αὐτοῦ τοῦ κόσμου —

Ἔνα χρονικόν

ΦΙΛΙΚΗ ΣΥΝΑΞΙΣ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩΝ

Ἡ ἡμέρα τῆς μεγάλης ἑορτῆς τῆς Ὑπαπαντῆς εἶναι ἡ κατ' ἔξοχὴν ἀφιερωμένη εἰς ἡμᾶς. Κατ' αὐτήν, ἡ Μητέρα πάντων εἰσ- ἤλθεν εἰς τὸν Ναὸν διὰ τὴν θυσίαν τὴν καθωρισμένην ὑπὸ τοῦ Νόμου μὲ τὸ Βρέφος, τὸν Ἰησοῦν. Κατ' αὐτήν, ἡ Μακαριότης Του, ὁ Ἀρχιεπίσκοπός μας ἔδωκεν ἄλλην πνοὴν εἰς κάποιον τομέα τῆς Χώρας μας, ὅστις ἔχε παντελῶς λησμονηθῆ.

Ἐκίνησεν ἀπὸ μίαν πρόσκλησιν προσωπικὴν, δική μας.

Κάποιος μαγνήτης μᾶς εἴλκυσε ὄλες, διότι ἤτο πρώτη φορὰ πὺ ἐνδιέφερον κάτι ἐμᾶς προσωπικά.

Δύο-δύο, τρεῖς-τρεῖς, ὄλο καὶ κατέφθαναν αἱ συνοδοιπόροι τῶν ἱερέων, οἱ πρεσβυτέρους στὸ προσκλητήριον σάλπισμα στοργῆς, ἀγάπης καὶ ἐνδιαφέροντος.

Ἡ πρώτη ἐντύπωσις τοῦ περιβάλλοντος: μία αἴθουσα χαριτω-

τὸ ὄνομα κάθε χριστιανοῦ, πὺ ξέρει ποιὸς εἶναι ὁ Ἰησοῦς καὶ ὅμως τὸν προδίδει καὶ τὸν ἀφήνει νὰ ἀνασταυρώνεται, ὅταν τὸ νὰ εἶναι μὲ τὸ μέρος τοῦ Κυρίου μπορεῖ νὰ τὸν ζημιώσῃ κατὰ κόσμον; Σὰν ἄλλοι Πιλάτοι καὶ ἐμεῖς δὲν παρατάμε τὸν Χριστὸ καὶ μάλιστα χωρὶς τὰ ἐλαφρυντικά τοῦ Ρωμαίου Ἡγεμόνος; Ἐκεῖνος δὲν ἔβλεπε τὸν Ἰησοῦν ποιὸς ἀληθινὰ ἦταν, ἐμεῖς ὅμως ἔχουμε τὴ θεογνωσία. Καὶ ὅμως, προκειμένου νὰ χάσουμε τὴν ἡσυχία μας, τὶς ἀνέσεις μας, τὴν ὑπόληψη τοῦ κόσμου, τὰ ὕλικά του θέλητρα, ἐξαντλοῦμε τὴν ἀφοσίωσή μας, λιποτακτοῦμε ἀπὸ τὸ χρέος μας καὶ παραδίνουμε τὸν Χριστὸ σ' ἕνα ξανασταύρωμα.

Ἡ ἡχὴ τῶν λόγων τοῦ «Πιστεύω» κατὰ τὴ Δευτέρα Παρουσία, ὅταν θὰ κριθοῦν καὶ θὰ σταλοῦν στὸ πῦρ τὸ αἰώνιο, μαζί μὲ τοὺς ἄλλους ἀμαρτωλοὺς, καὶ ὅσοι πρόδωσαν ἔτσι τὸν Χριστὸ θὰ εἶναι ἐμπλουτισμένη στὸν σχετικὸ στίχο, πίσω ἀπὸ ἐκεῖνο τοῦ Πιλάτου, καὶ μὲ τὰ δικά τους ὀνόματα. Ὁ Χριστὸς θὰ φανῆ τότε ὡς ὁ σταυρωθεὶς ὄχι μόνο ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἄλλων, ἐκείνων πὺ εἶχαν ταχθῆ μόνοι τους γιὰ νὰ τὸν ὑπερασπίσουν καὶ τὸν ἀνασταύρωσαν προδίδοντάς τον γιὰ χάρι τοῦ Ἐγὼ τους.

ΒΑΣ. ΜΟΥΣΤΑΚΗΣ

μένα καλοβαλμένα με χαλάκια, καθίσματα, κυκλικά τοποθετημένα, με κομψά τραπεζάκια, σκορπισμένα ἐδῶ κι' ἐκεῖ, με ὄμορφα κεντήματα και πλούσια ἄνθη στὰ βάζα ἔκαμαν ἕναν ἀπέριττα ὑπολογισμένον διάκοσμον, δίχως νὰ λείψουν και οἱ θερμάστρες για μιὰ καλύτερη παραμονή μας.

Σ' αὐτὴν τὴν ζεστὴν ἀτμόσφαιρα βρεθήκαμε. Ἄνθρωποι ἀγάπης, ψυχὲς καλλιεργημένες βοήθησαν νὰ ζεσταθοῦν και ξεκουρασθοῦν οἱ κρυὲς ψυχὲς ἀπὸ τὴν μέχρι τοῦδε ἀδιαφορίαν.

Νομίζω πὼς ἔβλεπα ὅλες τὶς πρεσβυτέρες νὰ αἰσθάνωνται ἄνετα ὅπως κι' ἐγὼ και ἀνετώτερα ἀκόμα.

Μετὰ ἀπὸ τὴν προσευχὴν και τὰ πρωῖνὰ τροπάρια τῆς ἑορτῆς, ποὺ και ὅλες εὐχαρίστως ὑποψάλλαμεν, ἐπηκολούθησεν ὀλιγόλογος ὁμιλία ἐπικοδομητικὴ τοῦ Θεοφιλ. Ἐπισκόπου Ἀχελφού.

Μᾶς ὑπενθύμισεν τὴν ἀποστολὴν μας, τὶς δυσκολίες και μᾶς ἐπέστησε τὴν προσοχὴν και τὴν ἐπιμονὴν μας στὸν πνευματικὸν ἀγῶνα, ποὺ δὲν θὰ παύσῃ νὰ εἶναι σκληρός. Βρεθήκαμε σὲ μιὰ τόσο φιλικὴ ἀτμόσφαιρα, ὥστε σὰ βάλσαμο ξεχύθησαν στὶς ψυχὲς μας τὰ λόγια του, πὼς θὰ εἴμεθα οἱ λυχνοστάται ποὺ θὰ ξεχύνουν πάντα φῶς ἐκεῖ ποὺ τὸ χέρι τοῦ Θεοῦ μᾶς ἔτοποθέτησεν!

Ἡ πίστις μας πρὸς τὸν Θεὸν νὰ αὐξάνῃ. Ἐκεῖ ποὺ δὲν μποροῦμε νὰ συνδράμωμε, θὰ πρέπει νὰ εἴμεθα οἱ συνεχῶς και ἀδιαλείπτως προσευχόμενες διὰ ἀτομικά, οἰκογενειακά και ἑνοριακά ζητήματα.

Δὲν θὰ πρέπη νὰ μείνωμεν ἀδιάφορες στὸ ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν μεγάλων κατακτήσεων τοῦ Σύμπαντος, τῆς ἀναμονῆς ἐπιλύσεως μεγάλων ζητημάτων, κάποιοι σκύβουν και φθάνουν σὲ μιὰ πρεσβύτερα, ποὺ εὐρίσκεται σὲ κάποια γωνιὰ τῆς Ἀθήνας ἢ κάποιου ἀπομεμακρυσμένου χωριοῦ.

Μᾶς δίνει θάρρος, δύναμι, φτερά. Σὲ κάποια πρεσβυτέρα ἐκ τῶν ὑστέρων πρεσέθεσεν: Ἐμεῖς τί θὰ πρέπη νὰ προσφέρωμε στὸ τόσο ἐνδιαφέρον τοῦ Ἀρχιεπισκόπου; Ὅ,τι μᾶς ζητηθῇ! Θὰ βρεθοῦμεν εἰς τὰς ἐπάλξεις.

Μᾶς μετέφερεν ὁ Θεοφιλέστατος τὰς σκέψεις και τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Μακαριωτάτου μας, ὁ ὁποῖος μέσα στὶς τόσες ἀπασχολήσεις του βρῆκε τὸν χρόνον νὰ δείξῃ γι' ἄλλη μιὰ φορὰ τὴν ὑπὲρ τῶν οἰκογενειῶν τῶν ἱερέων φροντίδα και ἀγάπην. Στὴν ἐπιθυμία του νὰ καταστήσῃ τὴν ζωὴν τῶν οἰκογενειῶν μας ἀνετωτέραν, ἔλαβε τὸν κόπον νὰ καταστρώσῃ σχέδιον Ἐσυχῶν γιὰ ξεκούρασι εἴκοσι ἡμερῶν. Κάτι ποὺ ἐμεῖς οἱ μεγαλύτεροι ἀπεγνωσμένα ζητούσαμε, μόνον ὁμῶς νοερώς.

Ἐκεῖ ἡ οἰκογένεια θὰ μπορέσῃ νὰ συναναστραφῇ μέλη ἄλλης ἱερατικῆς οἰκογενείας. Ἡ δὲ νοικοκυρὰ θὰ ξεφύγῃ ἀπὸ τὴν φροντίδα τοῦ φαγητοῦ, θὰ ἐπιτύχῃ κάποια χαλάρωσι τοῦ νευρικοῦ τῆς συστήματος κί' ἓναν πνευματικὸν ἀνεφοδιασμόν.

Καὶ συνεχίζεται ἡ ἀγάπη του καὶ ἡ βοήθεια πρὸς τὸ μέγα ποίμνιον, διὰ τῆς ὑποδείξεως τρόπου ἀγορᾶς εἰδῶν ἀπὸ διάφορα καταστήματα μὲ αἰσθητὰ χαμηλότερες τιμές.

Ὅλα αὐτὰ μᾶς συγκινοῦν. Παρακαλοῦμεν δὲ τὸν Θεὸν νὰ δίδῃ ὑγείαν εἰς τὸν Ἰθύνοντα νοῦν, διότι εἴμεθα βέβαιες ὡς πρὸς τὴν πραγματοποίησιν αὐτῶν, ἀκόμη δὲ περισσοτέρων ἐκπλήξεων ἐκ μέρους του.

Ἐπηκολούθησεν ἀνοικτὴ συζήτησις κατόπιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἔλαβαν μέρος ὅλαι αἱ κυρίαί, κάνοντας δοκιμὴν καὶ σ' ἓνα καλοφτιαγμένο ἀμυγδαλωτό.

Πολὺ σύντομα καὶ ἀβίαστα ξεχώρισε κάποια ἐπιτροπή, γὰρ νὰ μπορῇ νὰ ἐκπροσωπῇ τὰς κυρίας καὶ ποὺ θὰ εἶναι εἰς τὴν διάθεσιν ὄλων.

Στὰ ἕξι μέλη, ποὺ ξεχώρισαν, ζήτησαν αὐθορμήτως ἀπαξάπασαι τὴν ἐπανάληψιν τῆς θερμῆς αὐτῆς συγκεντρώσεως. Ζητήθηκε ἀπὸ ἀρκετὲς γνωριμία. Αὐτὸ ἀπασχολεῖ ἀρκετὰ τὴν ἐπιτροπή.

Μία Πρεσβυτέρα

== Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α ==

Κων. Γ. Μπόνη, Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου, Συμπόσιον Πατέρων - Κλήμεντος Ρώμης πρὸς Κορινθίους ἐπιστολὴ Α'. — **Ἐπίκαιρα**. — **Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου**, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Συνάντησις μὲ τὸν ἀναστάντα Κύριον. — **Ἀρχιμ. Προκοπ. Παπαθεοδώρου**, Ἡ σημασία τῆς Σταυρώσεως καὶ Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ. — **Ἰωάννου τῆς Κρονστάδης**, Σκέψεις γιὰ τὴν Ὁρθόδοξο Λατρεία. Μετάφρασις **Ἀρχιμ. Μελετίου Καλαμαρά**. — **Πρωτοπρεσβ. Ἐλευθερίου Πετριτσόπουλου**, Ὁ ἱερεὺς τοῦ νοσοκομείου. — **Ἰωάννου Χρυσοστόμου**, Ἡ ἀλήθεια τοῦ Εὐαγγελίου ἀναδίνεται σὰν φῶς λαμπρὸ ἀπὸ τὴν Ἀνάστασι τοῦ Χριστοῦ. Ἀπόδοσις **Θεοδόσῃ Σπεράντσα**. — **Φ.**, Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικὰς, κανονικὰς καὶ ἄλλας ἀπορίες. — **Βασ. Μουστάκη**, Ὁ Πόντιος Πιλάτος. — **Μία πρεσβυτέρα**, Φιλικὴ σύναξις πρεσβυτέρων.

Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ἰασιίου 1, Ἀθήναι.